

ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ԿՐՕՆԱԿԱՆ, ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ, ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՀԱՏՈՐ ԽԹ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ԱՊՐԻԼ 18, 1896

ԹԻԻ 16

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Աստուծոյ կամքը	121
«Միայն Երկու Ամիս»	121
Սինայէ Յորդանան	122
Տալու Ուղիղ Սովորութիւններ	123
Վստահութիւն	123
Եւրոպական շոր Հեռագրատակը	124
Ինչո՞ւ Համարուած Եմ Թէ Պէտք է Ի սպառ	124
Հրաժարիլ Ողբից Ընկերներէ	124
Իմաստութիւնով Ծախսել	125
Մանուկներն Ինչպէս Կը սորվին Գործել	125
Սպասուհին Եւ Փոշիի Ամանը	125
Թղթակցութիւնք	—
Վերապատուելի Ճ. Փ. Սմիթ	126
Աղբ	126
Հանդէս Քաղաքական	127
Դրամական	128

ԱԻՅՏԱՐԵՐ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ. Կը հրատարակուի ամէն շաբաթ օր:

Տարեկան գինն է ամէն տեղոյ համար կանխիկ 1 1/2 մեծիտիյէ, վեցամսեայն՝ 3/4 մեծիտիյէ: Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ է: Մէկ թերթի գինն է 30 փարա: Խմբագրութեան, բաժանորդագրութեան եւ թղթատարութեան պատկանեալ ամէն գրութիւնք պարտին ուղղուիլ առ Մր. Հ. Ս. Պարքըմ, Ամերիկայի խան, Կ. պոլիս:

Ամերիկայի Միտիսնարաց Ընկերութեան կողմէն,
Ճ. Ք. ԿՐԻՆ, ՄԵՏՈՒՍԵՐ
Հ. Ս. ՊԱՐՆԸՄ, ՏԵՌԵՆ-ԻՄՐԱԳԻՐ

ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԿԱՄՔԸ

Մենք ընդհանրապէս տրտմութեան և վշտի հետ կը զուգորդենք Աստուծոյ կամքին հպատակելը: Կը կարծենք թէ «Քու կամքդ ըլլայ» աղօթքը դողդոջուն շրթունքով կ'արտասանուի երբ ծանր նեղութիւն մը կը ճմլէ ջախջախեալ սիրտը: Սակայն Աստուծոյ կամքն արդէն կը կատարուի մեր կեանքին բոլոր անմեղ, ուրախ և զուարթ պարագաներուն մէջ այնքան ճշմարտապէս որքան երբ ամպեր կը պատեն մեր հորիզոնը: Թերեւս անոր կամքն աւելի ճշմարտապէս կը կատարուի ձախորդութեանց մէջ, վասն զի տըրտմութեան կ'առաջնորդուինք ճիշդ երբ ամպեր և մթութիւն հարկ են՝ մեր մէջ գործելու համար ինչ որ ուրախութիւն և լոյս չեն կրցած գործել: Նախապէս, Աստուծոյ կամքը բոլորովին երջանկութեան և ուրախութեան աղբիւր է, և եթէ մենք միշտ հեղ և հնազանդ, անմեղ և սուրբ մնայինք հրեշտակներուն պէս, միշտ երջանկութեան և ուրախութեան աղբիւր ըլլալ այն ճրտմութեան թիւն թիւն զուգայ յաջողութեան երթալով: Աստուծոյ կամքն արդէն կ'արտայայտուի մեր մեջ, վասն զի երբեք մեր միտքն չ'առաջնորդուի մեր զգացման ինքնաշարժութեան: Ուրիշ խառնուրդ մը կ'առաջնորդուի մեր զգացման ինքնաշարժութեան: Աստուծոյ կամքն արդէն կ'արտայայտուի մեր մեջ, վասն զի երբեք մեր միտքն չ'առաջնորդուի մեր զգացման ինքնաշարժութեան: Ուրիշ խառնուրդ մը կ'առաջնորդուի մեր զգացման ինքնաշարժութեան:

Թեան աղբիւր պիտի ըլլալ այն ճրտմութեան քիչ անգամ կու գայ յաջողութեան երթալով: Այսպէս վիշտը Աստուծոյ կամքին մէկ մասն է, վասն զի երբեք մեր միտքն չ'առաջնորդուի մեր զգացման ինքնաշարժութեան: Ուրիշ խառնուրդ մը կ'առաջնորդուի մեր զգացման ինքնաշարժութեան: Աստուծոյ կամքն արդէն կ'արտայայտուի մեր մեջ, վասն զի երբեք մեր միտքն չ'առաջնորդուի մեր զգացման ինքնաշարժութեան: Ուրիշ խառնուրդ մը կ'առաջնորդուի մեր զգացման ինքնաշարժութեան:

Հրեշտակներն անտրտուն կը հնազանդին: Ըսուած է թէ, եթէ երկու հրեշտակներ զրկուին Աստուծոյ աթոռին քովէն, մին երկրաւոր բարձրագոյն թաղը կը լքուի, միւսը քաղաքի մը մեծ ճամբաներն աւելու և մաքրելու, այդ հրեշտակներէն մին իր ծառայական պաշտօնը պիտի կատարէ նոյն զուարթութեամբ որով միւսն ի գահ պիտի բազմի: Սահմանուած գործը հերիք և Աստուծոյ հրամանը բաւական պիտի ըլլայ: Եթէ մենք պատրաստ ըլլանք Աստուծոյ փառաց համար ու եւ բան ըլլալու և ու եւ բան ընելու, այն ատեն փոքր և մեծ գործեր անձանցով զանազանութիւններ պիտի ըլլան: Երկիւղով և խղճի խայթով մատուցուած ծառայութիւնը եթէ ծանր գերութիւն է: Սակայն եթէ մեր Հօրը կամքը ճանշանք բոլոր ցնծութեամբ, և եթէ ջանանք իր կամքն ընել ինչպէս երկնայինները կ'ընեն, տաղտկալի գերութիւն մը չ'ըլլալ այն, այլ ուրախութեամբ մեր կամքը հպատակեցնել կամացն անոր զոր մենք կը սիրենք:

«ՄԻԱՅՆ ԵՐԿՈՒ ԱՄԻՍ»

Կարգ մը անձինք իրենց կարգին կը սպասէին բժշկի մը ներկայանալու:

Համար: Մինչ կը խօսակցէին իրարու հետ, համակրելի երիտասարդ մը ըսաւ թէ «չեմ գիտեր ինչո՞ւ հոս կը գտնուիմ, բայց լեզուի տեսակ մը թմրութիւն ունիմ և երբեք ալ մեղամաղձոտութիւն, բայց չեմ կարծեր որ ծանր բան է: Կինս պնդեց որ բժիշկը տեսնեմ և հա եկայ»: Իր կարգը եկաւ բժիշկին ներկայանալու: Բաւական ժամանակ անցաւ մինչև որ նորէն երեցաւ միւսներուն: Բայց ո՞րչափ փոխուած էր: Գունատ, դողդոջուն, յուզեալ, մօտեցաւ դրսի դրան և զայն բանալու միջոցին բժիշկին դարձաւ և ըսաւ, «Յոյս չկայ, տղա՛ թոր»: «Հիւանդութեանդ համար դեղ գտնուած չէ», ըսաւ բժիշկին հանդարտութեամբ: Պահ մը լռութիւն տիրեց: Հիւանդը դարձեալ խօսելով հարցուց, «Երկո՞ւ ամիս ըսիք, տղա՛ թոր»: «Սոյ, երկու ամիս»: Մինչ դուրս կ'ելլէր, բարեսիրտ բժիշկը դաւաթ մը պաղ ջուր տուաւ անոր: «Ոչ, ոչ», պատասխանեց հիւանդը, «ժամանակ չունիմ: Մահուան պատրաստութեամբ միայն երկու ամիս»: Այս խօսակցութիւնը լսողներէն մէկն յետոյ ըսաւ, «Ես հակեցի այն մարդուն վրայ, և երկու ամիս ետքը մահացաւ»:

Այդ երիտասարդը բժշկի մը վկայութեան յենով հաւատաց թէ մահացու հիւանդութենէ մը բռնուած էր, և սակայն անկէ առաջ գիտէր անշուշտ թէ մեռնելու դատապարտուած էր, բայց այդ առաջին անգամն էր որ ըմբռնեց թէ մահն այնչափ հեշտ էր: «Միայն երկու ամիս»: «Մարդոց սահմանուած է մէկ անգամ մը մեռնիլ»: Ամէն մարդ մահացու հիւանդութենէ մը բռնուած է: Այդ հիւանդութիւնը բորոտութիւն չէ, հիւժախտ չէ, անդամալուծութիւն չէ, անդամաղօտութիւն չէ, այլ մեղք է: «Մեղաց վարձքը մահ է»: «Մեղքը որ կատարուի՝ մահ կը ծնանի», և ո՞վ գիտէ թէ ո՞րչափ քիչ ատենէն կրնայ կատարուիլ: «Երկո՞ւ ամիս»: Ո՞վ կը համարձակի ըսել թէ ու եւ մէկն օր մը ևս պիտի ապրի: Սակայն և այնպէս մարդիկ անտարբերութեամբ և անհո-

գուլթեամբ կը շարունակեն չվախնալ ու է չարիքէ, մոռնալով թէ «մարդոց սահմանուած է մէկ անգամ մը մեռնիլ, ու անկէ ետքը դատաստան»։ Սակայն մահուան համար պատրաստուելէ աւելի կարևոր բան մը կայ։ Մարդիկ «պէտ» պատրաստուելու են, այս աշխարհի մէջ ապրելու՝ Աստուծոյ օրդիւններու և փառաց ժառանգներու պէս, աստուածային սիրով փրկուած հոգիներու պէս ապրելու և այնպիսի կեանք մը վարելու որ սկիզբն է անվախճան կեանք։ Պատրաստուելու են այդ յաւիտենական կեանքը վարելու հանդերձեալ աշխարհին մէջ ուր «ալ մահ պիտի չըլլայ, ոչ սուգ և ոչ աղաղակ»։ Ինչու որ առջի բաները անցան։

«Ամէն մարդոց վրայ տարածուեցաւ մահը»։ Քու կարգը երբ պիտի գայ, մէկը չգիտեր։ Թերեւս այսօր ճամբուդ վրայ ինկած է մահուան ստուերը։ Ոհ, նայէ որ կենաց լոյսը փայլի հոն։ Նայէ որ յոյսդ հաստատուած ըլլայ կենդանի Աստուծոյն վրայ, որ քու կեանքդ և լոյսդ է, քու ուրախութիւնդ և փրկութիւնդ։

ՍԻՆԱՅԷ ՅՈՐԴԱՆԱՆ

2.

[Խմբագրական]

Ղեկապետաց առաջին եօթը գլուխներուն մէջ նշանակուած զոհերու օրէնքէն ետքը, ներշնչեալ պատմիչը կը նկարագրէ Ահարոնի եւ անոր որդւոց քահանայ օրհնութիւնը։ Կը վայելէ որ նախ զոհերու օրէնքը տրուէր, վասն զի քահանաներուն գլխաւոր գործն էր զոհագործութիւն կամ զոհ մատուցանել, եւ վասն զի զոհերն անոնց քահանայ օրհնութիւնը արարողութեան մէջ նշանաւոր տեղ պիտի բռնէին։ Ահարոն եւ իր որդիները նախ լուացուեցան. անտարակոյս լուացուեցան անոնց ամբողջ մարմինները։ Մարմնական պղծութենէ մաքրուելու այս գործը մեղքէ մաքրուելու նշանակ էր։ Ապա զգեստաւորուեցան քահանայական զգեստներով եւ օծուեցան։ Այս երկու գործողութիւններն ալ նշանակ էին թէ անոնք նուիրական պաշտօնին նուիրուեցան։ Արարողութիւնը վերջացաւ նախորդ գլխուն մէջ յիշուած երեք տեսակ զոհերուն ալ մատուցմամբ։ Մովսէս ուխտի միջնորդը կատարեց այս պաշտօնը։ Մինչեւ ութերորդ օրը Ահարոն եւ իր որդիքը քահանայական պաշտօնի գործ չէրին։ Նուիրման եօթնօրեայ շրջան մը անցաւ, ինչպէս քրիստոնէական եկեղեցեաց ոմանց մէջ նորընծայ քահանան քառասունը կը սպասէ իր պաշտօնին պարտականութիւններն հրապարակաւ ի գործ դնել սկսելէն առաջ։ Ապա Ահարոն, ժողովրդին համար պատարագ չմատուցած, իրեն համար մեղքի պատարագ մը մատուցեց ցուցնելով թէ, բոլոր նուիրագործութենէն ետեւ զոր ընդունած էր, բոլոր զոհերէն ետեւ որ իրեն համար մատուցուած էին Մովսէսի ձեռամբ, տակաւին մեղքի քառութեան կարօտ էր։ Վասն զի օրէնքը չէր կարող զայն անմեղ ընել։ Անձնական այս զոհէն ետեւ ժողովրդին համար պատարագ մատուցեց եւ ա-

րարողութենէն ետքը վերցուց իր ձեռքերը եւ օրհնեց զանոնք։ Այն ատեն անոր քահանայութեան հրաշալի վկայութիւն մը տրուեցաւ (Թ. 24)։ Ողջակէզն այրեցաւ կրակով մը որ «Տէրովը առջեւէն ելաւ»։ Այսինքն ինչպէս կը կարծէ Քայլ, խորանը ծածկող ամպին մէջէն, Ռաբբիներուն կարծիքով՝ այս կրակը հրաշքով պահպանուեցաւ մինչեւ որ շինուեցաւ Սողոմոնի տաճարը, որուն նաւակատիքի հանդիսին ժամանակ նորէն երկինքէն իջաւ, բայց այսպիսի պահպանման ակնարկութիւն մը չգրանուիր Աստուածաշունչին մէջ։

Ժ. գլխուն մէջ կը պատմուի թէ ինչպէս Նադաբ եւ Աբիուդ, իրենց պաշտօնին յատուկ գործը կատարելու փութկոտութեամբ եւ թերեւս իրենց պաշտօնի գլուխ անցնելուն համար անձահապէս հպարտացած, «Տէրովը առջեւ օտար կրակ մատուցին» եւ ասոր համար սպաննուեցան։ Յայտնի է թէ ինչ էր իրենց մեղքը։ Ոմանք կ'ըսեն թէ սահմանուած ժամանակէն տարբեր ժամանակ մը քահանայագործեցին, կամ պատուիրուածէն տարբեր բաղադրութիւն ունեցող խունկ մատուցին։ Գլ. Ժ. 1 համարը նպաստաւոր կը թուի սա կարծիքին թէ անոնք մեղանչեցին փոխանակ սեղանէն առնուած կրակի՝ հասարակ կրակ մատուցանելով։ Յանդգնութեան մեղք էր այդ, եւ թերեւս անոնց նկարագիրներն ուրիշ հանգամանքներով ալ նուիրական պաշտօնին նուազ յարմար կ'ընծայէին զանոնք քան իրենց փոքրագոյն երկու եղբայրները։ Մեռան անոնք եւ զաւակ չթողուցին։ Զիրենք սպաննող կրակէն չսպանեցան, վասն զի իրենց մարմինները վերցուեցան եւ թաղուեցան իրենց ազգականներուն ձեռամբ։ Ահարոնի արգելուեցաւ սգալ, այսինքն սգոյ արտաքին սովորական ցոյցն ընել։ սակայն իր այն կորստեան օրը սրբարանին մէջ մեղաց պատարագէն ուտելէ ետ կեցաւ։ Մովսէս նախ յանդիմանեց զայն, բայց յետոյ ընդունեց անոր պատճառաբանութիւնը եւ այսպէս պատուեց հօր մը սրտին բնական զգացումները, թէ եւ աստուածային պատուէրին տառը բռնաբարուեցաւ։ Ռոզէնմիւլլէր այս դէպքէն ետքը տրուած սա պատուէրէն, թէ Ահարոն եւ իր որդիները գինի, օղի, խմելու չեն երբ խորանը մտնեն (Ժ. 9), կը հետեւցնէ թէ Նադաբ եւ Աբիուդ գինի, օղի, ազդեցութեան տակ կը գտնուէին երբ «օտար կրակ» մատուցին։

Ժ.Ա. գլուխը կը բովանդակէ մաքուր եւ անմաքուր կենդանիներու վերաբերեալ օրէնքները։ Մաքուր անասուններն ամէնքը անոնցմէ էին որոնց միսն առողջարար է նւ անդարար։ Արգելեալ էին օձեր, սողուններ, գաղաններ եւ գիշատիչ թռչուններէն շատեր, այսինքն բոլոր այն անասուններ որ բնականապէս զգուելի են, կամ ուրիշ կենդանիներ գիշատելով կ'ապրին։ Արգելեալ անասուններէն ոմանց միսն առողջարար չէր, ուրիշներ ալ կռապաշտական երկրպագութեան առարկայ էին։ Սակայն այս տնօրինութեան գլխաւոր նպատակն էր ընտրեալ ժողովուրդը շրջակայ ազգերէն զատել, որպէս զի նուազ հակամէտ ըլլար անոնց հետ խառնուելու։ Որովհետեւ քրիստոնէական տնտեսութեան ներքեւ այսպիսի անջատում չլինուող, մեղի համար ծուռ բան մը չէ ուտել չէրից համար անմաքուր եղած անասունի մը միսը, եթէ առողջարար է։

Յաջորդ գլուխներուն մէջ յիշուած արա-

րողական անմաքութեան զանազան տեսակներուն եւ անոնց մաքրութեան վերաբերեալ օրէնքներուն մէջտեղ նշանաւոր տեղ կը գրաւէ բորոտութիւնը։ Այս հիւանդութեան այլ եւ այլ տեսակները կամ աստիճանները կը նկարագրուին Ժ.Գ. գլխուն մէջ, բայց մեկնիչներն համակարծիք չեն այդպէս նկարագրուած հիւանդութեան նկատմամբ։ Կայ անոր մէկ տեսակը, որ կը կոչուի «ճերմակ բորոտութիւն» եւ երբեմն «մովսիսական բորոտութիւն»։ Այս ախտն իր այժմու ծանօթ ձեւին մէջ չգտնուիր վարակեալին ընդհանուր առողջութեան եւ տարափոխիկ չէ, բայց միշտ դժուարաւ կը բուժուի եւ երբ հինգած է՝ անբուժելի կը համարուի։ Քայլ եւ ուրիշներ կը կարծեն թէ այս է Մովսէսէ յիշուած ախտը։ Աւելի ծանր ախտ է պալարաւոր բորոտութիւնը։ Այս շատ ծանր յառաջ կ'երթայ եւ իր առաջին աստիճաններուն մէջ նեղութիւն չտար։ Բայց իր զարգացեալ վիճակին մէջ ախտացեալին դէմքը նոդկալի երեւոյթ մը կ'առնէ, յօդուածները կը թափին եւ վերջապէս ախտը կը հասնի կենսական գործարանի մը եւ ախտացեալը կը մեռնի։ Այս է բորոտութեան այժմու ամենէն ընդհանուր ձեւը։ Լանկէ վտան է թէ Մովսէսէ յիշուած բորոտութիւնն այս տեսակ էր։ Թերեւս այս երկու տեսակէն ալ էր։ Բորոտը բանակէն կը հեռացուէր, մասամբ վասն զի վտանգ կար որ ուրիշներուն կը փոխանցէր ախտը, ինչպէս հիմա Հավայի կղզեխումբին մէջ բորոտները կը մեկուսացուին այդ կղզեխումբին կղզիներէն միոյն, Մովսէսէ յիշուած բորոտներու գաղթալայրը զրկուելով, ուրիշ երկիրներու մէջ ալ ուրկանոցներու մէջ հաւաքուելով։ Սակայն բորոտները արարողապէս ալ անմաքուր էին եւ ուստի Աստուծոյ ժողովրդին ժողովքին հետ խառնուելու անկարող։ Ախտը գեղեցկութեան թշնամի ըլլալուն, տակաւ առ տակաւ բայց անվրէպ ծաւալելուն եւ սովորական բժշկաներու ձեռամբ անդարմանելի ըլլալուն պատճառաւ մեղքի բարոյական ախտին ամենէն յարմար օրինակն է։ Ղեկապետաց գիրքին մէջ յիշուած տան եւ հագուստի բորոտութիւնը թերեւս տեսակ մը փտում եւ մաշում էր որ բորոտութեան մերձաւոր բան մը կը համարուէր։ Բժիշկաներէն ոմանք կը կարծեն թէ այդ ախտը բուսական՝ ծագում ունի. եւ թէ անոր սերմերը կրնան աճիլ եւ բազմանալ կամ մարդկային մարմնոյն, կամ յիշուած միւս բաներուն մէջ։

Ղեկապետաց գիրքին մնացեալ պարունակութեան վրայէն պիտի անցնինք համառօտիւ ակնարկելով տօնական մասնաւոր օրերուն։ Ասոնց ցանկը կը գտնուի Ի.Գ. գլխուն մէջ։ Նախ կը յիշուի շաբաթական հանգստեան օրը, ապա Զատիկը կամ բաղարձակերաց տօնը որ ապիպ կամ ապրիլ ամսուան մէջ կը պատահէր։ Այս տօնին վրայով գրեցինք մեր այն յօդուածներուն մէջ զորս հրատարակեցինք Երեւանի գիրքին վրայ։ Հանգստութեան օրուան յաջորդ օրը քահանան Տէրովը կը մատուցանէր զարիի հունձքին եւ րախայրիքն իրեւ երեքընկու ընծայ եւ այս ընծան չմատուցուած՝ ժողովուրդը չէր կրնար ուտել հունձքէն։ Այս տօնն ութ օր կը տեւէր։ Եօթնամբողջ շաբաթներու անցնելէն ետքը, այսինքն Զատիկ տօնին յիշուելու օրը, կը պատահէր Պենտեկոստէի տօնը կամ շաբաթներու տօնը։ Այս կը տեւէր օր մը միայն։ Ըստ աւանդութեան, Սինա լեռան

վրայ օրէնքին տրուելուն յիշատակ էր այս տօնը: Եօթներորդ ամսուան տասներեւինդէ-
րորդ օրը, այսինքն սեպտեմբերին կամ հոկ-
տեմբերին, կու գար Տաղաւարահարաց տօնը
որ Զատիկ տօնին պէս ութ օր կը տեւէր,
շաբաթ օր սկսելով եւ շաբաթ օր վերջա-
նալով: Այդ միջոցին ժողովուրդը կանանչ
ոստերէ շինուած տաղաւարներու մէջ կը
բնակէր: Այս տօնը սահմանուեցաւ մասամբ
տարեկան գոհարանութիւն մատուցանելու
համար այնպիսի ժամանակ մը երբ տարւոյն
բոլոր հունձքերն չտեմարանուած կ'ըլլային,
մասամբ ալ յետ ժամանակաց յիշեցնելու հա-
մար ազգին թէ իրենց հայրերը տաղաւարնե-
րու մէջ բնակեցան անապատին մէջ: Եօթնե-
րորդ ամսուան առաջին կիսուն մէջ ուրիշ
երկու տօներ ալ կը պատահէին: Ամսուան
առաջին օրը փող հնչեցնելու տօն էր եւ տաս-
ներորդ օրը քառութեան մեծ օրն էր: Այս
վերջին տօնն աւելի ընդարձակօրէն կը նկա-
րագրուի Ժ. Զ. գլխուն մէջ, եւ Երբ. Թ.
7-23 համարներուն մէջ տրուած բացատրու-
թիւնը մեղի կ'օգնէ ըմբռնել անոր հոգեւոր
նշանակութիւնը: Քահանայապետը Քրիս-
տոսի օրինակն էր, իր ձերմակ զգեստները
Քրիստոսի սրբութեան նշանակէին, սրբու-
թիւն սրբութեանցը երկնից օրինակ էր, եւ
մեղքի պատարագին արեւնը որով քահա-
նայապետը քառութիւն կ'ընէր իր մեղաց
եւ ապա ժողովրդին մեղաց համար՝ Քրիս-
տոսի թանկագին արեան նշանակէր: Սա-
կայն առ Երբայցիս թղթոյն հեղինակը
չբացատրեն նշանակութիւնը երկրորդ նոխա-
զին որ ազատ արձակուելով դէպ անապատը
կը շրջուէր (Ժ. Զ. 10): Այս նոխազը որպէս
թէ ժողովրդեան մեղքերը կը տանէր կը հե-
ռացնէր Տէրօջը առջեւէն:

Բաց ի տարեկան այս տօներէն՝ կային
հանգստութեան տարին եւ յոբելեան տարին
որ նկարագրուած են ին. գլխուն մէջ:
Ամէն եօթներորդ տարի «հանգստութեան
տարի» պիտի ըլլար: Տէրը խոստացած էր
վեցերորդ տարին մեծ առատութեան տարի
ընել: Եօթներորդ տարուոյն ինքնաբոյս եւ
ինքնաբեր արտադրութիւնը աղքատներու,
ծառաներու, օտարականներու եւ կենդա-
նիներու պիտի յատկանար: Պարտքերն ալ
այդ տարին պիտի չնորհուէին, թէեւ խնդիր
յարուցուած է թէ արդեօք վերջնական էր
այդ, թէ միայն այն տարուոյն համար: Տա-
րիներու եօթն ամբողջ եօթնեակէ ետքը
յիսներորդ տարին կու գար իբրեւ յոբելեան
տարի: Հանգստութեան տարուոյն բոլոր յատ-
կութիւններն ունէր եւ անոնցմէ զատ ու-
րիշներ ալ: Ամէն հողային ստացուածք որ
ուրիշի փոխանցուած էր՝ իր առաջին տի-
րօջը պիտի դառնար, ամէն Հրեայ որ գերի
եղած էր՝ պիտի արձակուէր, եւ ամէն
պարտքեր ամբողջովին պիտի չնորհուէին:
Այսպէս յարաբերական հաւասարութիւն կը
պահպանուէր, եւ ոչ մէկուն կը թողուէր զգալ
թէ իր ընտանիքին համար անյոյս աղքատու-
թիւն կը սպառնար ապագան: Ժողովրդին
մտքին վրայ տպաւորուած հիմնական խոր-
հուրդը սա էր թէ Աստուած էր տէրը Քա-
նանու երկրին, զոր անոր ժողովուրդը կը
վայելէր անոր կողմէն նշանակուած այս եւ այն
պայմաններով: Քալիշ ուշադրութիւն կը
հրաւիրէ «տօներու մեծ շարքին, սկսեալ
հանգստութեան շաբաթէն մինչեւ հանգու-
տութեան ամիսը, հանգստութեան տարին
եւ վերջապէս տարիներու մեծ շաբաթը,
յիսներորդ տարին»:

Ազգու իրողութիւն մը սա է թէ Ղեւ-

տացւոց գիրքին մէջ յիշուած պատմական
բոլոր դէպքերը, բաց ի քահանաներուն նուի-
րութեն որ արդէն նախագծուած է Ելից
գիրքին մէջ, են ահաւոր դատաստանի եր-
կու օրինակներ: Նաղաբի եւ Արիուրի այ-
րումը եւ հայհոյչին քարկոծումը: Կարեւոր
էր ժողովրդին կանուխ ցուցնել թէ Աս-
տուծոյ դէմ հայհոյութիւնը ամենածանր
մեղք է եւ ամենախիստ պատժոյ արժանի:

ՏԱԼՈՒ ՈՒՂԻՂ ՍՈՎՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Եթէ մէկը կարող չէ ուղիղ գործել զիւ-
րութեամբ, այսինքն ուղիղ գործելու ու-
նակութիւնն ստացած չէ, ու եւ առթիւ ա-
նոր ուղիղ գործելուն կարելի չէ վստահիլ:
Տալը ներքին մղման չլրնար ձգուել, ինչ-
պէս հեգելը չլրնար այդպիսի մղման ձգուել:
Մենք տեսած ենք այնպիսիներ որ ներքին
մղմամբ հեգոյներ կրնան կոչուել: Անոնք
ճիշդ այնչափ խեղճ են ուղղագրութեան մէջ
որչափ ներքին մղման, վայրկեանական յուզ-
ման, հետեւելով տուողները խեղճ են ողոր-
մածութեան մէջ: Ոչ ալ նպատակին կը
ծառայէ սղուեն ձեռքը դնել դրամի իրեւ
նուէր եւ սպասել որ կարօտին տայ զայն
իբրեւ ողորմութիւն: Տղան ողորմած եւ
աղքատասէր չըլլար իր ձեռքին մէջէն դրա-
մը լոկ անցնելով, ինչպէս կապար խոզու-
վակը բարեբեր չըլլար իր մէջէն ջուր հո-
սեցնելով: Պզտիկ մանչը կամ աղջիկը բարե-
սիրութեան եւ ողորմութեան վարժեցնող
գործն ըլլալու է այնպիսի գործ մը, որուն
մէջ մանչը կամ աղջիկը զգայ թէ ահա ինք
կը բաժնուի բանէ մը որ իր սեպականու-
թիւնն է, ոչ թէ բանէ մը՝ որ իր ձեռքէն
կ'անցնի իբրեւ գործակալի կամ միջնորդի
մը ձեռքէն: Երբ դրան առջեւ մուրացիկ
մը կայ որուն բան մը պիտի տրուի, կամ
երբ եկեղեցւոյ եւ կիրականօրեայ դպրոցի
մէջ ժողով մը կ'ըլլայ ուր հանգանակութեան
պնակ մը պիտի շրջագայի, սովորաբար տղայք
կ'երթան կու տան իրենց ծնողաց տասնոցը
կամ քսանոցը, եւ թէ՛ տղայք թէ՛ ծնողք
կը կարծեն թէ տղայք կերպով մը մատ
կ'ունենան բարեօրակաւ այդ գործին մէջ
եւ կ'օգտուին: Կիրականօրեայ դպրոցի աշա-
կերան այդ կերպով չվարժուիր ողորմու-
թիւն տալու, ինչպէս հեգելու դասին մէջ
հեգելու չվարժուիր նա՝ թուրքական կըրկ-
նելով գրերուն անունները զորս կը յեղյեղէ
իր վարժուհին կամ վարժապետը:

ՎՍՏԱՀՈՒԹԻՒՆ

(Պատ. Տր. Ա. Հ. Գրեյն)

Պզտիկ տղեկ մըն էի երբ ասիկա պատա-
հեցաւ: Քսան երեսուն փառա ունէի ծախ-
սելու, եւ բաղձալով որ իմ դրացի եւ սո-
վորական մտերիմ բարեկամիս հետ բան մը
գնեմ, «Ի՞նչ գնենք» ըսի: «Կաղին» պա-
տասխանեց անմիջապէս: Կաղին գնեցինք,
տուն տարինք եւ պատրաստուեցանք կոտ-
րելու: «Նայինք աղէ՛կ են» ըսաւ բարե-
կամս, «Երբեք ող կաղինները աղէ՛կ չեն
ըլլար»: Աս ըսելով բոլոր կաղինները առաւ
եւ նետեց երերացողները, այնպէս որ
գնածներնուս միայն մէկ չորրորդը մնաց
մեր ձեռքը: Գէշ համարուողները ցանկա-
պատին վրայէն բարեկամիս բակը կ'երթային:
Շատ չանցած հասկցայ թէ երբեք ող կա-
ղինները աղէ՛կ են: Սակայն բաւական ժա-
մանակէ ետքն էր որ ինծի այնպէս եկաւ
թէ խաղի ընկերս, որ ինծմէ տարի մը մեծ
էր, գիտէր ասիկա, ծաւալի կասկածներս
անցան երբ միտքս ինկաւ թէ բոլոր երե-

րացող կաղինները ցանկապատին վրայէն
իր տանը շրջափակը գացած էին: Արդեօք
ետքը ժողովեց զանոնք եւ կերաւ:

Թերեւս այս էր առաջին անգամ ինծի
մարդոց վրայ կասկածիլ տուող բանը: Չեմ
յիշեր թէ ատկէ առաջ երբեք կասկած կամ
անվստահութիւն ունեցած էի այլոց վրայ: Կը
ցաւիմ ըսելու որ ատկէ ի վեր շատ մը ան-
գամներ խորհած եմ կաղիններուն վրայ:
Յաճախ ծանր խնդիր է որոշել թէ արդեօք
արարքի մը համար ենթադրուած շարժառի-
թը իրական շարժառիթն է:

Թէ ո՞րչափ կասկածելու է մարդոցմէ,
կամ ո՞րքան նկատելու է թէ ի՞նչ է իրենց
նպատակը, շատ դժուար բան է կանոն մը
չինել: Ի՞նչ է մարդու մը նպատակակէտը:
Գիտեմ թէ ինչ կ'ըսէ եւ ըստ երեւութիւն
գովելի եւ հաւանելի կ'երեւնայ ըսածը, սա-
կայն ի՞նչ նպատակաւ կ'ըսէ զայն: Շահելիք
առաւելութիւն մը ունի որ չերեւիր առաջին
նայուածքով, եւ որ սակայն իր շարժուած-
քին իրական հիմը կը կազմէ: Կան մարդիկ
որ կ'ըսեն թէ իրենց կանոն ըրած են ամէն
մարդու նկատմամբ խորհիլ թէ հաւանօրէն
խաբեայ է: Դիտէ ամէն մարդ, կ'ըսեն,
եւ համարէ թէ գիտես որ կը ջանայ
քեզ խաբել: Կը յայտարարեն թէ այս է
միակ ապահով ընթացքը: Ցաւաոթ ըլլա-
լու է այն բանը որ մարդու մը այս
գոբաղդ համոզումը ունենալ տուած է:
Աղէ՛կ է որ միտք պահուի թէ այն մարդը
որուն պիտի պատահիս կրնայ ունենալ դի-
տաւորութիւններ որ չյայտնեն: Վայելուչ
է որ մէկը մտքով հարցնէ թէ իրապէս ի՞նչ
կը ծրագրէ դիմացինը: Ինծի համար վայե-
լուչ էր ստուգել թէ երեւացող կաղինները
իրաւ գէ՛շ են: Չար բան մը ըրած չէի ը-
լար եթէ մտածէի թէ արդեօք ինչու աւ-
րուած համարուած կաղինները իր տան
շրջափակին մէջ նետուեցան: Կարծեմ
առեւտրական մարդիկ չէին կրնար շարժիլ
մանկութեանս միամիտ անմեղութեամբը:

Սակայն մինչ, ինչպէս կը տեսնուի, երբեք
չեմ մոռցած կաղինները, եւ մինչ մեծապէս
անհանգիստ եղայ երբ կասկած սպրդեցաւ ան-
րիծ հոգիս մէջ, սակայն հետագայ տարիները
ինծի զգացուցած չեն թէ այդ դէպքը մարդ-
կային ընութիւնը դատելու օրէնք է: Գտած
եմ բարեկամներ որ անչափանդիր էին
ինծի եւ իմիներուս հետ իրենց յարաբե-
րութեան մէջ: Ինծի շատ մօտ եղողներուն
մեծ մասը տեսած եմ որ անկեղծ, շիտակ
եւ բարեօրոյ էին:

Սա ենթադրութիւնը թէ մարդ խաբկանքի
պիտի հանդիպի, անպատճառ կը հակի հրա-
ւիրել զայն: Նմանը իր նմանը կը գտնէ:
Սակայն եթէ մարդու մը վրայ վստահու-
թիւն ունիս՝ անոր պատճառ մը կու տաս
արդարացնելու քու վստահութիւնդ: Ման-
կան վստահէ: Մանուկէն մի կասկածիլ թէ
ծուռ կը գործէ: Մի հասկցներ մանկան թէ
կասկած ունիս իր վրայ: Եթէ իրեն զգա-
ցնես թէ կը կարծես որ քեզ կը խաբէ,
կ'աւերես ամենէն զօրաւոր պատճառը որ
ունի քեզ չխաբելու: Եթէ կը տեսնէ որ
իր վրայ վստահութիւն չունիս, յայնժամ
ազդեցութիւնդ կը կորսուի իր վրայ:

Կը ճանչնայի հայր մը որ շատ հարուստ
չէր, սակայն իր տղան գոլէճ զրկեց: Խրա-
տեց իր որդին որ ծախքերը դրէ. բա-
ցատրեց խնայողութեան պէտքը եւ յետոյ
ըսաւ, «Պիտի չնայիմ ծախքերուդ հա-
շիւը: Փախաւ չունիմ դիտալ թէ ի՞նչ կ'ը-
նես ստակը»: Կարծեմ այդ հայրը իրաւունք

ունենք: Երեսուցի տարիէն աւելի առաջ գո-
լէճի մը քննիչ յանձնարարութիւն անդամ էի:
Ուրիշ անգամ մը եւ ես պատուիրակ կար-
գուեցանք Յունարէնի դասին մէկ բաժնին
քննութեան: Փորձէսորը, ուրիշ բաժնին մը
դասախօսութեան ստացած փորձառութեան
վրայ յենով, ըսաւ մեզի թէ կ'ուզէ որ մեր
քննիչը բաժնին ազդարարենք զիրը չգոր-
ծածել քննութեան ժամանակ: Ինծիմէ խնդ-
րուեցաւ ընել ազդարարութիւնը եւ ակն-
կալուած սպառնալիքը: Այսպէս խօսեցայ.
«Պարոններ, զիտէք թէ այս քննութեան
մէջ բանալի գործածելը պատշաճութեան
հակառակ է: Սակայն եւ այնպէս, յանձ-
նարութեամբ պիտի չլանայ արգիլել ձեզ,
կը վստահինք ձեր պատուոյ զգացման վրայ
եւ ասկէ ետեւ երբեք պիտի չթողունք որ
խնդիրը յարուցուի»: Պաշտօնակիցս զար-
մացաւ, սակայն իմ վստահութիւնս էսպէս
արդարացաւ: Յիշաւի չես կրնար կառավա-
րել այն տղաքը որոց չես կրնար վստահիլ:
Չեմ ուզեր կաղիններուն առթիւ ու-
նեցած փորձառութիւնս ընդունելի չափ
համարիլ: Սակայն աւելի կ'ընտրեմ ընդու-
նելի չափ համարիլ զայն քան բոլոր կե-
նացս մէջ ընկերներուն վրայ միշտ կասկած
ու անվստահութիւն ունենալ: Կը մեղքընամ
չառ մարդիկ որ այնպէս խաբուած են որ
կորսնցուցած են մարդկութեան վրայ ամէն
վստահութիւն:

ԵՐԵՎԱՆԻ ՆՈՐ ՀԵՌԱՂԻՄԱԿԸ

Այս հեռագիրտակը որ Երեւանի նորահա-
տատ Համալսարանին համար շինուած է, բացի
մէկ բանէն, զուտ ամերիկեան է: Սարուածքը
եւ մեքենաները պատրաստած է ի Բիլլինտ
Ուորներ եւ Սուալի ընկերութիւնը, նոյն
ընկերութիւնը որ շինեց Ուաշինգթոնի եւ
Հէմիլթոնի լեռան զիտարաններուն մեծ հե-
ռագիրտակներուն սարուածները, ինչպէս
նաեւ շատ մը ուրիշ փոքր հեռագիրտակնե-
րունը: 40 մատնաչափնոց առարկականը
չինած է Ալվան Պ. Քլէրք, Ալվան Քլէրք
եւ Որդիք համալսարանը ընկերութեան
միակ ողջ մնացած անդամը: Այս ըն-
կերութիւնը վերջին քսանհինգ տարինե-
րուս մէջ այնքան թուով մեծ հեռագիրտակ-
ներու ոսպնածեւներ զրկած է՝ որքան բոլոր
միւս ընկերութիւնները համադրամայն: Ա-
նոնց մէջ կը գտնուի Ռուսիոյ Փուլքովա
քաղաքին մեծ հեռագիրտակին 30 մատնա-
չափնոց ոսպնածեւը, եւ աւելի մեծ, 36
մատնաչափնոց, ոսպնածեւը Լիքի Դիտա-
րանին որ 1887էն ի վեր անմատչելի գերա-
զանցութիւն պահեց մինչեւ որ գահընկէց
եղաւ իր կրտսերագոյն այս եղբորմէն: Եէքը-
սեան հեռագիրտակին միակ ոչ-ամերիկեան
մասը կարեւոր բան է. ապակին որմէ ոսպ-
նածեւները շինուեցան, դրսէն ընդունուած
է. զայն շինեց Մանթոա ընկերութիւնն ի
Փարիզ, աշխարհիս մէջ միակ ընկերութիւ-
նը որ այժմ ուզուած մեծութեամբ եւ յատ-
կութեամբ ոսպնածեւներ կրնայ պատրաս-
տել:

Մեծ առարկականին արքունական ապա-
կիէ ոսպնածեւը երկկորնութառ է, մէջտեղը
իւր 2½ մատնաչափ թանձրութեամբ, թէեւ
եղբորը միայն ¾ մատնաչափ թանձրութեամբ:
Իսկ ոսպնածեւին ծանրութիւնն է 200 լիտր:
Արեւին եւ լուսնին պատկերը որ վառարա-
նի մակարդակին վրայ կը ձեւանայ, կրնայ
զրեթէ եօթը մատնաչափ տրամագիծ ունե-
նալ, Հեռագիրտակին խոշորցնելու կարողու-
թիւնը կրնայ ըստ կամս փոփոխիլ լոկ փո-

խելով ակնապակիներուն տեղը, այնպէս որ
զննելի առարկային տրամագիծը 200է մին-
չեւ 4,000 անգամ մեծնայ: Այս բարձրա-
գոյն զօրութիւնը զիտողին աչքէն, տեսա-
բանապէս, ճիշդ իբր 60 մլոն հեռի կը բերէ
լուսինը: Բայց զիտողը անոր մակերեսը շատ
մը աւելի յստակ կը տեսնէ քան որչափ լե-
ռան մը գլխէն կը տեսնուի հողագունտիս
մէկ զաշտակարը այդչափ հեռաւորութենէ,
վասն զի այս վերջին պարագային մէջ մա-
կերեսին վրայ շատ խոտորակի կը նայուի,
եւ մեր մթնոլորտին ամենէն խիտ եւ մա-
ռախլապատ մասին մէջէն:

Այդ հեռագիրտակով յստակ պիտի տես-
նուի լուսնին մակերեսին վրայ գտնուող
հինգ վեց հարիւր քառակուսի ոտք տարա-
ծութեամբ որ եւ իցէ առարկայ, զոր օրինակ
Ուաշինգթոնի կապիտոլին չափ մեծ շէնք
մը: Ասկէ շատ մը աւելի նեղ առարկայ մը,
մանաւանդ եթէ շատ կը զանազանի յատակէն
գտնուի կամ պայծառութեամբ, անմիջապէս
պիտի գրաւէ ուշադրութիւն, եւ այսպէս
ուշադրութիւն պիտի գրաւէ որ եւ իցէ շող-
շողուն առարկայ, մինչեւ իսկ եթէ փողոց-
ներու լուսաւորութեան համար գործած-
ուած ելեկտրական լոյսէ մը աւելի մեծ կամ
պայծառ չլլայ: Աւելի շատ զօրութիւն ու-
նեցող հեռագիրտակով շատ նեղ պիտի ըլլար
տեսութեան դաշտը: Եւ այս աստիճան զօ-
րաւոր հեռագիրտակները աղէկ չեն կրնար
գործածուիլ բայց միայն շատ անսովոր
մթնոլորտային պայմաններու մէջ: Սովո-
րաբար ամենէն աւելի օգտակար կ'ըլլան
500է մինչեւ 2,000 անգամ մեծցնելու զօ-
րութիւն ունեցողները:

Ամբողջ մեքենան, իր մէջ բովանդակելով
ձուլեալ երկաթէ պատուանդանը, 75 տա-
կառաչափ ծանրութիւն ունի, շարժուն մա-
սերը 30 տակառաչափ կը կշռեն: Միայն մեծ
խողովակը վեց տակառաչափ կը կշռէ: Սա
ուրի 61 ոտք երկայնութիւն, եւ 52 մատ-
նաչափ տրամագիծ՝ մէջտեղը, եւ ծայրերը
երթալով կը նեղնան քիչ մը: Տախտակ պող-
պատէ շինուած է որուն թանձրութիւնը
խնամով որոշուած է կանխաւ հաշուելով,
որպէս զի պահանջուած ոյժը տրուի փոքրա-
գոյն ծանրութեամբ, եւ թանձրութիւնը
մեծապէս կը զանազանի: Մէջտեղին վրայ
իբր մէկ քառորդ մատնաչափ թանձրութիւն
ուրի եւ հետզհետէ բարակալով՝ թանձրու-
թիւնը երկու ծայրերուն վրայ մէկ ութե-
րորդ մատնաչափի կը յանգի: Ամբողջու-
թիւնն այնպէս գեղեցիկ կերպով հաւասա-
րակշռուած է իր հակաշփական զիւրիւ վը-
րայ, որ 20 լիտրէն պակաս ճնշումով մը ա-
զատօրէն եւ զիւրութեամբ կը շարժի: Մզող
ժամացոյցը այնպէս նրբին եւ փափուկ է
եւ միանգամայն այնպէս ուժեղ՝ որ այն ա-
հագին խողովակը երբ անգամ մը ուղղուի
դէպի աստղ մը, անոր հետ զոյգ կը շարժի
ժամերով, բոլոր ժամանակին մէջ ճիշդ այն
կէտին վրայ՝ ուր իրարու կը հանդիպին ի-
րար խաչաձեւող թելերը, անվրդով որ եւ
իցէ հասարակ բաներէ, կամ սաստիկ հո-
վերէ կամ զննողին անխոհեմ շարժումներէն
եւ հպումներէն:

Եւ հիմա, բնականապէս կարգը կու գայ
օգտակարութեան խնդրին: Ինչ է այս ամ-
բողջ ահագին ծախքին իսկական օգուտը:
Անմիջապէս կրնայ ըսուիլ թէ, ցարդ տես-
նուածներէն դատելով, աստեղագիրտութեան
յառաջդիմութիւնը ուղղակի շատ չնչին օգ-
նութիւն մը պիտի ընէ մարդկութեան նիւ-
թական բարելաւութեան: Աստեղագիրտու-
թիւնը «անանձնասէր ուսում» է եւ ոչ թէ

«հացի եւ պանիրի» ուսում, եւ այնպիսի
անմիջական ներգործութիւն չունի մար-
դուս ապրուստին եւ հանգստութեան վրայ
ինչպէս ունին միւս ֆիզիքական գիտու-
թիւններէն շատը: Իր օգուտները ըստ մե-
ծի մասին զուտ մտաւորական են: Բայց
թողլով աստեղագիրտական հեռագրութիւ-
նը եւ յառաջդիմութիւնը, ուրիշ խնդիր մը
կը ծագի թէ արդեօք լոկ յիշեալ գիտու-
թեան սիրոյն համար կ'արժէ՞ ընել նոր գի-
տարաններու եւ հսկայ հեռագիրտակներու
համար այդքան ծախք: Կան ոմանք որ չար-
ժեր կ'ըսեն, մինչեւ իսկ այնպիսիներ որոնց
դատումը մեծ կշիռ ունի: Անոնք աւելի
չահեկան կը համարին այս գիտութեան միւս,
աւելի հին, եւ իրենց տեսութեամբ, աւելի
կարեւոր ճիւղերը, քան զանոնք որոնց պիտի
նուիրուի յիշեալ նոր հեռագիրտակը, եւ շատ
բնական նախանձ մը կը զգան տեսնելով որ
մաթեմատիքական աստեղագիրտութեան հիմ-
նական հեռագրութիւնները զանց կ'առ-
նուին ի նպաստ, ինչպէս կ'երեւի իրենց,
երեւութապէս աւելի զիւրին, աւելի շողջ-
ղուն եւ աւելի ընդհանրացած լոկ հեռագի-
տակային, լուսագիրտակային (spectroscopic)
եւ ֆիզիքական զննութեանց գործին:

Այսու ամենայնիւ աւելի բանաւոր տե-
սութիւնը սա է անշուշտ որ գործին եր-
կու ճիւղերն ալ պատուական են եւ էա-
կան՝ գիտութեան զարգացման եւ կատա-
րելութեան: անոնցմէ եւ ոչ մին պարտի
զանց առնուիլ: Ինչպէս որ Միս Քլէրք կ'ը-
սէ ազգու ոճով, «Արդի աստեղային աստե-
ղագիրտութիւնը լոյսով կ'ապրի: Անհրաժեշտ
պայման է որ հեռագիրտակին ծայրերու
բացուածքները խոշոր ըլլան, որպէս զի ա-
ռատ լոյս մտնէ ներս, եւ գործիքը լաւ ծա-
ռայէ նպատակին»: Վասն որոյ կայ պատճառ
յուսալու եւ ակնկալելու թէ այս նոր գիտա-
բանը շուտով պիտի արդարացնէ իր հիմնա-
կութիւնը՝ արագ հաւաքելով պատուական
ծանօթութիւններ, որոնք վեր են փոքրա-
գոյն գիտակներուն սահմանէն, եւ հանելով
կարեւոր եւ նշանաւոր եզրակացութիւններ:
Թերեւս նաեւ, բայց ոչ երբեք ստուգապէս,
պիտի արդարացնէ փայլուն եւ կարեւոր
զիւտով մը:

ԻՆՉՈՒ ՀԱՄԱՅՆՈՒՄԵ ՆՄ. ԹԵ ՊԵՏԳ Ե
ԻՍՊԱՆ. ՀՐԱԺԱՐԻԼ ՈԳԵԼԻՅ ԸՄՊԵԼԻՆԵՐԻԷ
(Բէյէ Սըր Պէնէճի Ուսըր Բեյերմէն)
(Շաբ. Աւետիսէ 13 Բէյէ)

Երկրորդ պատճառը թէ ինչո՞ւ համար
իբրեւ բժշկ համոզուած եմ թէ պէտք է
իսպառ հրաժարիլ օգելից ըմպելիներէ, սա
է որ ալքոհոլը երբեք ծառայութիւն չմա-
տուցաներ ոչ իբրեւ ուտելի եւ ոչ իր-
բեւ ըմպելի: Ստուգելու կազմութեան մասի
փոխուող նիւթ մը չէ. վասն զի բորակածինը,
փոսփորը, կրածինը (calcium) որոնք մեծ
քանակութեամբ կը մտնեն իբրեւ բաղադրա-
կաններ մարդկային մարմնին մէջ, անոր մասը
չեն կազմեր: Ալքոհոլը չլինելու ոչ ուղեղ, ոչ
ջիւղ, ոչ մկան, ոչ ոսկր եւ ոչ փորոտեաց
գործարաններ, ոչ ալ ապրող տեսակէ որ եւ
իցէ բան մը կրնայ շինուիլ անկէ: Այս ճշմար-
տութիւնը, որ կը բովանդակի քիմիական
գիտութեան մէջ, գործնականապէս ալ ա-
պացուցուած է: Ոչ մարդ եւ ոչ անասուն
կրնայ օգտուիլ ալքոհոլէ իբրեւ կերակուրէ
մը: Ընդունուած իրողութիւն է այս, բայց
յաճախ իբրեւ փաստ յառաջ կը բերուի
միանգամայն թէ ալքոհոլը կ'այրի կամ
կը սպառի մարմնին մէջ, ուստի կը տաքցնէ
մարմինը, ինչպէս պիտի բարձրացնէր, կան-

թերի մէջ վառելով, իր բոցերուն ենթարկուած մարմիններուն ջերմութիւնը: Այսպիսի ենթադրութիւն մը կը հերքուի այն մեծ իրողութեամբ թէ՛ ալքոհոլ առնուելէ յառաջ եկող թեթեւ կարմրութեան մը ետքը, որուն պատճառն է մարմինն երակներուն ժամանակաւոր տկարութիւնը, ալքոհոլը արդեամբ կը ցածցնէ ջերմութեան աստիճանը եւ կը պակսեցնէ այրման ա՛յն հետեւանքները զորոնք մարմինն ունի իր բնական ջերմութեան մէջ: Վասն որոյ, ըստ իս, ալքոհոլը չմտնէր կերակուրներուն շարքին մէջ, եւ իրաւ որ չմտնէր նաեւ ըմպելիներուն շարքին մէջ, վասն զի միայն մէկ սննդաբար ըմպելի կայ, եւ այն է՝ ջուրը: Ջուրը կ'ամօքէ կը մարէ ծարուութիւնը, եւ ակտիւ է քիմիքին: Երբ ստամոքսին մէջ կը մտնէ, կ'օգնէ կերակուրին լուծուելուն կամ մարսուելուն, կ'ըլլայ կերակուրին մէկ մասը, եւ կերակուրը կը տանի արեան շրջաներութեան ծայրագոյն սահմանները՝ այն տեղերը գործածուելու համար, նոր կազմուածներու փոխելով ինչ որ արդէն ծառայած է իր նպատակին: Ալքոհոլը չունի այս յատկութիւններէն եւ ոչ մին: Փոխանակ ծարաւ մարելու, ծարաւ յառաջ կը բերէ: Յաւ յառաջ կը բերէ երբ կուլ կը տրուի, եթէ յարմար չափով խառնուած չըլլայ ջուրի հետ: Ստամոքսին մէջ կ'արգելէ մարսողութիւնը, եւ ինքնին անկարող է կերակուրը մարմինն ծայրագոյն մասերուն տանիլ: Ուստի ըստ ամենայնի, որ եւ իցէ նկատումով, ո՛չ կերակուր է եւ ո՛չ ըմպելի: Գործնականապէս տեսնուած է այնպիսեաց վրայ որոնք արկածի մը բերամբը զրկուած են ուտելիքէ եւ խմելիքէ, եւ կամ ջուրէ զատ ամէն խմելիքէ, թէ ջուրը նշանաւոր ներգործիչ հանգամանք մը ունի: Ուէյլսի հանքագործները, որոնք քանի մը տարի առաջ օրերով փակուեցան տեղ մը եւ չէին կարող հաստատուն կերակուր ձեռք բերել, ողջ մնացին, վասն զի բարեբաղդապէս իրենց մօտ կը գտնուէր փոքր առուակ մը որմէ ջուր կրնային խմել: Եւ կը գտնենք որ առանց երբեք կերակուր ուտելու ապրիլ փորձող արտառոց անձինք ամէնքն ալ ջուր կը խմեն: անոնք երբեմն մինչեւ իսկ քառասուն օր կ'ապրին: Շատեր ասոնց ըրածը բացարձակ անսուղութիւն (անօթի մնալ) կը կոչեն: Բայց ճիշդը խօսելով՝ այնպէս չէ: Ջուրը կերակուրի գործ կը տեսնէ, եւ ուստի երբեք զարմանալի չէ երբ կ'ըսենք թէ մարդկային մարմինը, իր մէջ բովանդակելով մինչեւ իսկ ակոսները եւ կամխըր, հարիւրին վաթսուներինգ մաս ջուր միայն կը պարունակէ: Այսու ամենայնիւ մեծագոյն իրողութիւնը որ կը տեսնուի բնական պատմութեան մէջ, սա չքեղ իրողութիւնն է թէ բոլոր կենդանիք բաց ի մարդէն, եւ բոլոր բոյսերը, իրեւ ըմպելի տերիչ բան չեն ուղեր բայց միայն ջուր: Կեանք, ոյժ, գործունէութիւն, իմացականութիւն, խելք այս հեղանիսթով միայն կը պահուին: Դարձեալ, եթէ մարդուս վրայ խորհինք, կը տեսնենք որ ամէնքն ալ, այր մարդիկ, կրնան եւ մանուկներ, չեն ալքոհոլ գործածող: Միլիոնաւորներ եւ միլիոնաւորներ երբեք չեն դպչիր անոր, բայց եւ այնպէս, ինչպէս մեր արդի փորձառութիւնը կը ցուցնէ, անոնք ճիշդ այնքան աղէկ կերպով, այնքան ժրջանութեամբ, այնքան գործունէութեամբ կ'ապրին որքան ալքոհոլ գործածողները: Նաեւ սա ալ կայ որ ալքոհոլ գործածող մարդիկ ջրախառն

կը խմեն զայն: Պարտէն կէս մը ջուր կը պարունակէ, եւ պէտք է աւելի ջուր խառնել անոր հետ որպէս զի յարմար ըլլայ գործածուելու: Դարեւջուրն իր տեսակներով՝ հարիւրին իննսունէն աւելի ջուր կը պարունակէ: Գինին՝ ութսունէն աւելի: Այնպէս որ ալքոհոլ գործածողներն անգամ մեծ մասամբ ջուր խմողներ են: Միակ ըմպելին, բնական իմաստով, ջուրն է, առանց որոյ չենք կրնար ապրիլ, բայց զոր շատեր կը թունաւորեն այս օտար նիւթով, վատահոլութիւն չղնելով ջուրին վրայ որ իրենց գլխաւոր սնունդն է, եւ խաբուելով կ'ըսեն թէ ջուրին հետ խառնուած ալքոհոլը կամ գինիի ոգին է իրենց սնունդ եւ կեանք տուողը: (Շարահանէն)

ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆՈՎ ԾԱԽՍԵԼ

Գրեթէ չէք կրնար գտնել գործնական խրատներ պարունակող գիրք մը որ ստակի խնայողութիւն ընելու ունակութեան վրայ գովեստով չխօսի: Բայց այդ խնդրին միւս կողմն ալ կայ: Խրատները պէտք է մտածեն ստակը իմաստութեամբ գործածելու ունակութեան վրայ ալ: Եթէ ճշմարիտ է թէ խնայուած փարա մը շահուած փարա մըն է, ճիշդ նոյնչափ ճշմարիտ է թէ փարան ալ միայն այն ատեն կը կատարէ այն վախճանը՝ որուն համար շահուած էր՝ երբ իմաստութեամբ կը ծախսուի: Ստակին արդարանալիժ ակոսմը, մասնաւորապէս ներդրեան ժամանակներու մէջ, չսահմանափակուի ֆիզիքական կեանքի վերաբերեալ բաներու մէջ, գործարինակ՝ կերակուրի, զգեստի: «Ձէ թէ միայն հացով կ'ապրի մարդ», խօսքը շատ առումներ ունի: Ընտանի շատ կենդանիներ բաւական ուտելիք ունին: Բայց, ինչպէս ըսած է Յիսուս, մարդս ոչխարէն աւելի լաւ է: Մարդս իր ստամոքսին եւ կոնակին պէտքերէն աւելի բաներու պէտք ունի: Մարդս խորհուրդի, երեւակայութեան եւ զգացման տէր արարած է: Անոր այս կարողութիւններուն պէտքերը զլացէք, եւ անհոգին այնքան կ'աղքատանայ՝ որքան մարմինը պիտի աղքատանար նիհարանար եթէ բաւական ուտելիք չունենար: Ողջամիտ գիրքը, ընտիր հանդէսը, կրօնական լրագիրը՝ կեանքին վրայ իր ընդարձակ տեսութիւնով, նուազահանդէսի մէջ անցուած երեկոյ մը, եւ պարապոյ միջոցը զոր ոչ սակաւ կրնան կրնան ունենալ սպասուելի մը ունենալով միայն, կրնան այնպէս անհրաժեշտ ըլլալ մարդուս ներքին կեանքին համար՝ ինչպէս օրուան մէջ երեք անգամ ճաշելը՝ մարմնոյն համար: Այն բաները զորս կը կարծենք թէ ճիշդ ձեռք կրնանք բերել դուրսէն, յաճախ այնպիսիներն են որոնցմէ կախեալ են մեր թարմութիւնը եւ ճաշակը: Հիւրանոցի վիճակը աւելի աղէտալի է քան ճաշարանին: Աւելի աղէկ է հինցած կերակուր կամ աղի ձուկ ուտել չարաթը քանի մը անգամ, քան հիւրանոցին մէջ չունենալ գիրք կամ լրագիր որոնցմով միտքը սուրնայ կամ տեսութիւնն ընդարձակի, կամ տան մէջ փակուել, վասն զի երաժշտութիւն լսելու կամ բարեկամներու հետ տեսակցելու համար ծախք եւ զոհողութիւններ ընելու է: Փոխանակ ըսելու թէ կարողութիւնն չներեր այսինչ այնինչ բաները վայելել, ըսելու ինք մանաւանդ թէ չենք կրնար ըլլալ առանց անոնց:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՆ ԻՆՉՊԵՍ ԿԸ ՍՈՐՎԻՆ ԳՈՐԾԵԼ

Ինչպէս շատեր գիտեն, շատ մը աւելի զիւրին է՝ առնին շատ մը գործեր ընել քան թէ մանուկներու սորվեցնել թէ ինչպէս ընելու է այն գործերը: Անոնք տգիտութիւնով, դատողութիւն չունենալով, հանձարէ՛ զուրկ ըլլալով ժամանակ եւ նիւթ կը վատեն, եւ կը հատցնեն մեր համբերութիւնը: Միշտ կ'ուզեն ընել այնպիսի բաներ զորոնք չեն կրնար ընել, եւ այնպիսի գործերու համար որ իրենց կարողութեան ներքեւ կ'իյնան, կը դանդաղանայ շատ դժուար եւ շատ անտանելի համարելով զանոնք: Յոյժ շատ է այն ծնողաց թիւը որոնք աւելի կ'ընտրեն իրենց գործերն անձամբ՝ քան թէ իրենց տղայոց եւ աղջիկներուն սորվեցնել ամենօրեայ աւելի դժուար գործերը, աւելի կ'ընտրեն անձամբ կատարել գործերը եւ թողուլ մանուկը նոյն անպատեհ ընթացքին մէջ: Այս բանը բոլորովին գէշ է թէ՛ ծնողքին եւ թէ՛ մանուկին համար: Կը վատեցնէ մանուկը, եւ կ'արգելէ ծնողը իր զաւակին կարողութեան լիակատար արդիւնքը վայելել: Եթէ մայրը չկրնար համբերութեամբ սորվեցնել իր աղջկան հաց եւ քաքար չինել, կար կարել, եւ տոմարակալութեան ներութիւնները, ո՞վ պիտի սորվեցնէ անոր: Եւ ինչ անխելքութիւն է թողուլ զանկաւ որ մեծնայ այս բաներուն տգէտ եւ անտեղեակ, եւ յետոյ կրէ այսպիսի տգիտութեան դառն հետեւանքները երբ ինք իր գլխուն տան տէր ըլլայ: Հաւատարմութեամբ կատարուած դժուարին գործի մը իրեւ վարձ՝ չափահաս եղած աղջկան մը պէտք է թոյլ տրուի մինչեւ անգամ իր կարողութեանն աւելի գործեր ընելու: Դիցուք թէ հացը կամ քաքարը աւել, կամ չկրնայ օսլաղօծել (սլաւէ), ճերմակեղէններուն պահանջուած սպիտակութիւնը եւ փայլը տալ, հոգ չէ, նա մեզի ամենուս նման յաջողութիւն ձեռք պիտի բերէ կրկին եւ կրկին սխալելէն ետքը: Իր խելքը եւ դատողութիւնը պիտի դարգանայ աշխատութեամբ, եւ որքան շուտ սկսի այս աշխատութիւնը, այնքան աւելի կարողութիւն պիտի ստանայ:

ՍՊԱՍՈՒՀԻՆ ԵՒ ՓՈՇԻԻ ԱՄԱՆԸ

Իրաց ճշմարիտ ներքին վիճակը գիտցողներուն համար փոշոտ կապերտ խոզանակող սպասուելի մը երեւոյթը շատ մը չարիքներ կը յիշեցնէ կամ գուշակել կու տայ: Փասթօնի մահը աշխարհի յիշեցուց ինչ որ բժիշկներու մտքին կը ներկայանայ յաճախ, այսինքն թէ՛ մինչ մանրիկ գործարանաւորները հիւանդութիւններու մեծ արտադրիչներ են, փոշին ալ, միւս կողմանէ, մեծ հաղորդիչ է մանրիկ գործարանաւորներու: Արդ, կ'ըսէ Բեյքաւան Բեյքաւան Հանդէսը, ցաւ կու տայ խորհիլ թէ մենք որ գիտենք այս բաները, մեր գիտութիւնը ո՞րչափ քիչ կը վերածենք գործնականի, տեսնել որ հին սովորութիւնները դեռ անփոփոխ կը մնան, հին ունակութիւնները որոնք գիտենք թէ չլսասակար են, ի գործ կը դրուին, եւ տեսնել սպասուելի իր ծուկներուն վրայ՝ վրձինը եւ փոշին ամանը ձեռքը, փոշին շարժելով ի վնաս ամէն մարդու, եւ չնչելով հիւանդութեան սերմեր պարունակող մասնիկները իր կորստեանը համար: Եթէ մարդքի մը խելք ունենայ, կը տեսնէ որ, եթէ կապերտներուն գործածութիւնը պիտի շարունակուի, մեծ հոգ տանելու է որ կա-

պերաները չփոխին թաց կտաւով քան թէ վրձինով, եւ եթէ, նախապաշարման համաձայն, պիտի խողանակուին, պէտք է խողանակել վրան ծածկուած վրձինով եւ թէյի թրջուած տերեւներով: Կապերտներուն վրայէն ազոտ մաքրելու բոլոր կերպերուն մէջ ամենէն գէշը սովորական կարծ վրձին գործածելն է, երբ սպասուհւոյն հարկ կ'ըլլայ ծնկան վրայ դալ փոշիներուն մէջ որ յանդէպս յերեւան կը բերուին, եւ ամէն մէկ շնչառութեան ատեն թոքերուն մէջ ներս կը քաշուին: Առտնին կիրառութեան համար իբրեւ գետինը ծածկելու օթոց յարմարագոյնն է մոմշորը (փշփշ) որ ամէն առաւօտ կրնայ սրբուիլ թաց լաթով: Բայց կապերտ գործածուած ատեն, գէթ պէտք է լուալ կապերտները իրենց դիրքին մէջ, ուր որ փոռուած ըլլան, եւ մինչեւ լուալու օրը վրան ծածկուած աւել գործածել վրձին գործածելէն շատ մը աւելի աղէկ է: Պէտք է միտք պահել թէ գէշ տեսակ վրձինը կարծ կ'օթով վրձինն է:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆՔ

ՎԵՐԱՊԱՏՈՒԵԼԻ Ժ. Յ. ՍՄԻՐՆ

Ճոն Ֆրանսիս Սմիթն ծնաւ 1833 յունուար 30ին Ուինզոր գիւղն ի Վէրմոնթ: Իր ծնողքը թէեւ աղքատիկ, եւ սակայն յոյժ բարեպաշտ, իրենց վիճակէն դո՛ւ ու երջանիկ էին: Դեղեցիկ բլրի մը կողին վրայ փոքրիկ ագարակի մը մէջ կը բնակէին: Ընտանեաց իւրաքանչիւր անդամը կը պարապէր իրեն յատուկ գործով մը: Ինքն եւ իր երեք եղբայրները կը հերկէին, կը ցանէին ու կը հնձէին: Իր վեց քոյրերն ալ կը մանէին, կը հիւսէին ու կ'ոստայնակէին անդադար: Իր մայրն, երկիւղած ու փափկասիրտ կին մը, ի բոլոր սրտէ կ'աշխատէր իր զաւակներուն կրթութեան ու ճշմարիտ դաստիարակութեան համար: Եւ իր անըկուն հաստատամտութեան եւ թղթի, անվեհեր նկարագրին անհամեմատ աղքեցութեան շնորհիւ իր զաւակներուն իւրաքանչիւրն ստացաւ կատարեալ ընտանեկան կրթութիւն: Միայն Ճոն աւարտելու յաջողեցաւ գոլէճի մը ընթացքը:

Բաւական երկար ժամանակ անական աւմէն տեսակ գործերու մէջ իր մօրն ընկերն եւ օգնականն էր, մինչ իր երիցագոյն քոյրեր ուսման կը պարապէին: Անյազ ծառա մ'ունէր գիտութեան. եւ երբ դպրոց մտաւ ի Րէնտոլֆ (Օհայօ), սուղ ժամանակի մը մէջ բարձր դիրք մը գրաւեց աշակերտութեան մէջ, եւ ամենուն համակրանաց ու սիրոյն արժանացաւ: Մայրն համոզած էր զինքն Աւետարանի պաշտօնեայ ըլլալու, եւ ինքն ալ շատ կանուխ հասակէն սկսած իր լսած բոլոր քարոզներն իր լուրջ խորհրդածութեան առարկայ ըրած էր:

Շատ անգամ կը ստիպուէր ընդհատել իր ուսանողական կեանքը, եւ որ եւ է տեղ մը վարժապետութիւն ընել, որպէս զի կարենար իր ուսման ընթացքը շարունակելու համար հարկ եղած նիւթական միջոցը հայթայթել: Առաջին անգամ, Տարթմըթի գոլէճը մտաւ, Հազիւ տարի մը լրացուցած էր, երբ իր ծնողքն արեւմտեան կողմը փոխադրուելով, ստիպուեցաւ թողուլ այդ գոլէճը: Ժամանակ մը վարժապետ եղաւ Փէրիպլըրիի (Օհայօ) դպրոցին, երբ սաստկաճարակ հնտախտ մը սարսափ ու մահ կը սփռէր հոն: Շատեր անաբեկած սկսան փախչիլ տեղ ոյն անհնարին տաք ու մահաբեր օդէն,

սակայն ինքն էր մին այն շատ քիչ անձերէն որք կեցան հոն աներկիւղ՝ այլոց կեանքն ազատելու համար: Ինքն անձամբ շատ տուներու մէջ միակ հիւանդապահ ըլլալով՝ շատերուն ազատուելուն միջոցն եղած էր: Եւ թէեւ այդ սոսկալի համաճարակէն՝ զերծ մնաց, սակայն նոյն ատեն իր վրայ եկաւ տենդախտն զլիսացաւ մը՝ որ նեղեց զինքն մինչեւ իր վերջին շունչը:

Ուրագոստինի համալսարանն իր սկզբնաւորութեան մէջ էր՝ երբ ինքն հոն երթալով մտաւ կարգ մը՝ որ շրջանաւարտ եղաւ 1857ին: Իր ծնողքը համալսարանէն տասը կամ տասներկու մղոն հեռուն կը բնակէին, եւ ինքն, երբ շաբաթ օրերը կ'այցելէր իր ծնողքը, հետի կ'երթար կու գար: շատ համեստ օրապահիկ մ'ունէր, երբեմն միայն նկանակ մը հաց՝ հազիւ հետը թացան (ֆլեյֆ) մ'ունենալով: Իր կարգին մէջ ամենէն փայլունն ինքն ըլլալուն եւ ամենէն բարձր նիշերն ինքն առած ըլլալուն, իր դասընկերներուն հետ շրջանաւարտ եղած ատեն, հրաժեշտի ողջոյնն ինք տուաւ: Եւ իբր վարժատրութիւն իր ցոյց տուած յաջողակութեան ու հաւատարմութեան, հրաւիրուեցաւ դասախօսել նոյն հաստատութեան մէջ, ուր երկու տարի վարեց այդ պաշտօնն ամենայն յաջողութեամբ ու պատուով: Եւ մինչ հոն էր, իր հօր գործն անյաջող երթալով՝ ստիպուած էր իր ագարակը գրաւի տալ, բայց ինքն յետին ծայր խնայողութեամբ ապրելով ազատեց ագարակն այդ գրաւէն: Ժամանակ մը քարոզչութիւն ըրաւ Ուինզորի մէջ: Իր միակ նպատակն էր աստուածաբանութիւն սորվելով՝ պատրաստուիլ Աւետարանի պաշտօնեայ ըլլալու: Վերջապէս, 1860ին մտաւ Սինսինատիի աստուածաբանական ձեմարանը: Բոլոր շրջանին մէջ եռանդուն ուսանող մ'էր: 1862 մայիսին շրջանաւարտ եղաւ: Իր հուսկ ատենաբանութեան նիւթն էր «Աստուծոյ Արդարութիւնը», որ եւ եղաւ իր բոլոր կենաց մէջ իր քարոզներուն՝ առանցքն, «Արդարութիւն, Օրէնք, Պարտք եւ Իրաւունք»:

Այնուհետեւ Լէպընընի (Օհայօ) Ժողովական եկեղեցիին հովիւ ըլլալու կոչուելով, գրեթէ ամիս մը վերջը ձեռնադրուեցաւ: Երեք ամիս վերջն ամուսնացաւ յոյժ բարեպաշտ եւ ազնիւ օրիորդի մը, Լորա Էլիզապէթի, հետ: Սակայն իր խորհուրդները կ'անդադարեցնէին միշտ արտասահմանի առաքելական գործին, այնպէս որ իր ամուսնութեան հետեւեալ օրը՝ ներկայ գտնուեցաւ առաքելական տարեկան գումարման մը՝ Սփրինկֆիլտի մէջ (Մասս.):

Յաջորդ տարին յունուարի սկիզբն առաջարկեց Պորտ ընկերութեան որ զինքն Հնդկաստան ղրկեն: Ժամանակ մը սպասեց, վերջապէս որոշուեցաւ որ այս երկիրը գայ: 1863 մայիս 30ին նաւ նստաւ Կ. պոլիս գալու համար: Երեք ամիսի մօտ կեցաւ Պոլիս, Հայր Կուտելի տունը, ըստ կարի հայերէն սորվելու համար: 1863 հոկտ. 19ին առաջին անգամ կոխեց այն հողն՝ որ, աւաղ, հիմա իր մութ ու լուռ ծոցին մէջ կը պահէ անոր անշնչացած մարմինն:

Շուրջ երեսուն եւ երեք տարի, անընդհատ եւ անվատ վարեց իրեն յանձնուած պաշտօններն ամենայն հաւատարմութեամբ, սիրով ու եռանդով՝ իբր ուսուցչապետ աստուածաբանութեան, իբր ուսուցիչ Անաթոլիա-Վարժարանի ընդհանուր ազգաց պատմութեան (անգլ.), անգլիերէն քերականութեան ու թարգմանութեան, եւ երբ

բեմն իսկ տոմարակալութեան, գրեթէ տարի մը իբր հովիւ, իբր խնամակալ ու հաշուեյարդար Օրիորդաց բարձր վարժարանին, եւ իբր գանձապահ Պորտ ընկերութեան՝ քաղաքիս ու շրջակայից մէջ ունեցած քարոզչական ու դաստիարակութեան գործին: Սկիզբէն մինչեւ վերջը, մանաւանդ այս վերջերս, երիտասարդական թարմ եւ առողջ աշխոյժ մը, կորով մը, միացուցած իր խոհուն փորձառութեան եւ լուրջ բնաւորութեան, աննկուն եւ անվեհեր սիրտ մը, եւ անյողգող կամք մը ցոյց կու տար միշտ:

Հոս գալէն վերջն երկիցս այցելած էր իր հայրենիքը: Վերջին այցելութեանն իր կողակիցն հետը չէր, քանզի ի Տէր ննջած էր 1880 մարտ 15ին: 1885 մայիս 14ին երկրորդ անգամ ամուսնացաւ, Մարտինի մէջ շուրջ տասը տարի վարժուհիի պաշտօն վարող Ամերիկուհիի մը, Սէյրա Սիլբսի հետ: Իր երկու աղջիկներն, մին անդրանիկն ըլլալով, վաղուց հետէ մեռած էին հոս: 1892 յուլիս 31ին, ժանտառնեղէ բռնուելով, իր ծաղիկ հասակին, հազիւ քսանեւեցեալ դարուն երկու, խամբեցաւ իր սիրելի դուստրն, Օր. Պէրթա Սմիթն, աննման երգչուհին: Պատ. Սմիթն երկու փափաք ունէր: Մին՝ անգամ մ'ալ այցելել իր ծննդավայրը, վերջին անգամ տեսնել իր որդին, իր աղքատ կաններն ու բարեկամները, եւ միւսն՝ վերադառնալ հոս եւ ննջել իր սիրելի կողակցին ու սիրասուն զաւակներուն քով, կողի կող: Նախախնամութիւնն այնպէս հաճեցաւ որ իր երկրորդ փափաքն իրագործուի եւ այժմ կը ննջէ անխռով՝ եւ պիտի ննջէ մինչեւ հնչէ վերջին փող — Պատ. միսիոնարաց յատուկ դամբարանին մէջ, ուր ի վաղուց կը ննջեն ուրիշ երկու միսիոնարք, վարժուհիներ եւ միսիոնարաց քանի մը զաւակներ:

Պատ. Սմիթն մեռաւ, բայց իր յիշատակը պիտի ապրի սրտերու մէջ յաւիտեան. սակայն ո՞վ, ո՞վ արդեօք, պիտի լեցունէ այն տեղը, այն դիրքն՝ որ թափուր է այլ եւս: Ո՞վ պիտի ըլլայ արձագանքն իր հայրական անոյշ, յուզիչ եւ ազդու ձայնին: Պատ. Սմիթնի մահուամբ կ'այրիանայ տիկին Ս. Ս. Սմիթն, կ'որբանայ իր ծերութեան բողբոջն, վեց տարեկան փափկակազմ սրտուն մանչ զաւակը, եւ կրկին կ'որբանան մայրակորոյս զաւակներն, տիկին Ճ. Ուինկէյթ, ի Կեսարիա (թէպէտ այժմ հոս) եւ Հէնրի Սմիթն, ուսանող յԱմերիկա: Մաղթենք երկնային ախոյանք այս սգացեալներուն, եւ յարմար անձ մը իր թափուր թողած տեղին:

Մարդուան Ա. Կ. Կիւիլիեյս

Անաթոլիա-Վարժարան

ԱՁԴ

Բնիկ Մանիսացի, իսալատուր թիւֆէնքճի Սարգիսեան, 18 տարեկան, վիճակէն դժգոհ, կը թողու իւր հայրենիքն 8 տարին յառաջ, եւ ժամանակէ մը վերջ Պրուսայի, Ալիսլըգի, Կրեւէի, կողմին ըլլալը կ'իմացուի: Ի վերջոյ, 3 տարի առաջ, Տէնիզլի տեսնուած է: Անկէ ի վեր ուր եւ ինչպէս ըլլան անձանօթ է: Ինքն ալ արհեստով թիւֆէնքճի է: Մայրն եւ խիստ ծեր հաւը թախանձանօք լուր մը կը խնդրեն, ուղղակի կամ Աւետարանի միջոցաւ, աննոյն մը որ գիտեն սոյն երիտասարդի ուր եւ ինչ վիճակի մէջ գտնուիլը:

Մանիսա Գ. Խ. Տ. Մարտ 11/23, 1896

Սովորական ազօթքի Ժողովը տեղի պիտի ունենայ վաղը, ժամը 8ին, Պայպըժ Հաուսի մատրան մէջ:

ՀԱՆԴԵՍ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Ապրիլ 6 րօտ Յուճ. եւ ապրիլ 18 րօտ Լատ. 1896

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ. Հարիւրաւ Թրիքուլի, Թերեւս բաց ի միայն Մ. Բոմոնտուրոսէ, արդի Յունաստանի նշանաւորագոյն քաղաքագէտը, մեռաւ անցեալ շաբաթ օր: Ծնած էր 1832 յուլիս 11/23ին, գաղտնարակուեցաւ Աթէնքի եւ Փարիզի մէջ եւ դիւանագիտական ասպարէզը մտաւ 20 տարեկան հասակին մէջ, 1866ին Յունաստանի Արտաքին գործոց նախարար եղաւ, եւ 1873ին առաջին անգամ նախարարապետ եղաւ: Այնուհետեւ կրկին եւ կրկին վարեց այդ պաշտօնը եւ 1893ի նախընթաց տասներկու տարիներուն միջոցին, քանի մը կարճ ընդմիջումներով, գրեթէ շարունակ կառավարութեան զուլսը գտնուեցաւ: Անցեալ տարւոյ ընտրական պայքարին մէջ չարաչար պարտութեան մատնուելէն ետքը հրապարակային կեանքէ քաշուեցաւ, եւ իր ժամանակը գլխաւորապէս ճամբորդութեամբ անցուց հիւսիսային եւ արեւմտեան Եւրոպայի մէջ: Լէվանթ, Հիւսիս սապէս կը գրէ անոր վրայով: «Ամենէն նշանաւոր պետական անձն էր զոր Յունաստան արտադրեց: Երկիրն անոր կը գիմէր միշտ գոյութեամբ ժամանակ: Իր վարչութեան օրով Յունաստան մեծ յառաջդիմութիւն ըրաւ: Անոր շնորհիւ ունեցաւ երկաթուղի եւ ունի նաւատորմ մը իր պէտքերուն լիովին համապատասխանող մեծութեամբ:»

—Գերմանիոյ Կայսրը եւ Կայսրուհին իրենց պտոյտը շարունակեցին Սիկիլիոյ եւ զերքն ի վեր եւ կանգ առին ի Սիրակուսա, ի Թաօրմինա ուր այցելեցին աւերակները, եւ ի Միսինա: Ապա դէպ ի վեր՝ Ագրիական Ծովը նաւեցին՝ քանի մը տեղ հանդիպելով, եւ շաբաթ օր Վենետիկ հասան: Իտալիոյ Թագաւորը եւ Թագուհին եւ Նափոլի իշխանը Տի Ռուտինի մարքիզին ընկերակցութեամբ հոն հասած էին նախորդ օրը երեկոյին: Արտաքին գործոց նախարար Սէրմոնէթա դուքսը, Ծովային նախարար Պրին ծովակալը եւ շատ Ծերակուտականներ եւ երեսփոխաններ ալ Վենետիկ էին երբ Հռիփփաշէն հասաւ՝ նշանաւոր հիւրերը բերելով: Երկուշաբթի օրուան վենետիկեան հեռագրեր կը ծանուցանեն թէ Կայսրը պատուանշան մը շնորհեց Սէրմոնէթա դուքսին եւ իր կենդանագիրը նուիրեց Տի Ռուտինի մարքիզին: Ումպէրթօ Թագաւոր ալ պատուանշան շնորհեց Հոմայ եւ Վիեննայի գերմանական ղեկավարներուն՝ որոնք եւս ներկայ էին: Կիրակի Ումպէրթօ Թագաւորը եւ Մարկարիթա Թագուհին Հռիփփաշէնի մէջ ճաշեցին: Ճաշէն ետքը Կայսրը եւ Կայսրուհին նաւահանգիստն այցելեցին: Իրիկուտան դէմ օգոստ. հիւրերը դէպ ի վիճինա ուղեւորեցան: Քսան վայրկեան ետքը Իտալիոյ Թագաւորը եւ Թագուհին ճամբայ ելան Հոմ վերադառնալու: Փարիզեան հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Մ. Ռէն կը հաստատէ սա զրոյցը թէ Երբեակ Զինակցութիւնը նորոգուած է հինգ տարուոյ համար եւ թէ նոր դաշնագիրը, նախորդին անման, կը պարունակէ թէ՛ պահպանողական եւ թէ՛ յարձակողական յանձնառութիւններ: Զրոյց կը շրջի թէ զինակից երեք պետութիւնները զինուորական յատուկ պայմանագիր մը կնքելու նպատակաւ համաձայնութեան մը եկած են:

—Գնդապետ Սթէվանի Բասալայի մօտ ընդհարում մը ունեցաւ Սուտանցոց հետ, որուն արդիւնքը եղաւ իտալական վճռական յաղթութիւն մը: Սապտէրաթի մէջ զըտնուած զօրաց հրամայած էր յառաջ խաղալ եւ Մոքրամ լեռան կողը գրաւել: Գիշերային յառաջ քաշեցին անոնք եւ հետեւեալ օրը իրենց նոր զիւրքին մէջ յարձակում կրեցին: Միւսինոյն առեւն գնդապետ Սթէվանի, որ Բասալա մտած էր, վաւթաց դուրս ելլել ըստ զօրքերով զոր կրցաւ հաւաքել, եւ Սուտանցիները երկու սուրի մէջտեղ մնալով ցրուեցան, իսկ իսկան ծանր կորուստով, մինչ իտալացոց կորուստն եղաւ 100 մեղեալ: Գնդապետ Սթէվանիի պաշտօնն է Բասալայէ հանել կարաւան մը որ վերջերս պիտոյք եւ պաշար տարաւ հոն, նաեւ ըստ յայն մարդիկը որ պէտք չէին բերդին պաշտպանութեան համար: Հոմէ առնուած ապրիլ 13 թուակիր հեռագրէ մը կ'իմացուի թէ Զօր. Պալտիսէրա իր բանակը համախմբելով ճակատամարտ մը մղած է Հապէշներուն հետ, որոնք պարտութիւն կրեցին ծանր կորուստով:

—Միացեալ Նահանգներու Երեսփ. Ժողովը 27ի դէմ 244 քուէով հաւանեցաւ Օհրակոյտի այն որոշումներուն որ տրուեցան Բուպայի նկատմամբ եւ աննպաստ են Սպանիացոց: Սպանիոյ վարչապետ Սինեոր Բանուս, Ամերիկայի սպանիական ներկայացուցիչներէն առնուած լուրերուն յենյով, յայտնեց սա կարծիքը թէ Բիլվընտ նախագահն առ այժմ պիտի չգործադրէ այդ որոշումները, եւ սպանիական իշխանութեանց կորովի ընթացքն Սպանիոյ մէջ հակամարտիկեան ցոյցերուն առջեւն առաւ: Բուպայի մէջ բնակող Ֆրանսացիի մը կարծիքով, Բուպայի պատերազմը կատաղի հանգամանք մը առած է, բանտերը խռնուած են կասկածի պատճառաւ ձերբակալուածներով, եւ շատ գիւղացիներ հրացանի բռնուած են միայն սա պատճառաւ որ կը կասկածուի թէ ապստամբներուն ծանօթ են: Կղզին թշուառ վիճակի մէջ է եւ շատեր կը դադրեն անկէ:

—Յունաստանի Թագաւորը Աթէնքի մէջ փառաւոր հացկերոյթ մը տուաւ ի պատիւ Սերպիոյ Թագաւորին՝ որ հիմա հոն է: Յունական բոլոր թերթերը մասնաւոր յօդուածներով բարի գալուստ մաղթեցին Սերպիոյ Թագաւորին եւ յայտարարեցին թէ յոյնեւսերպիական զինակցութիւն մը շատ նպաստաւոր պիտի ըլլայ երկու երկիրներուն:

—Գերմանիոյ վարչապետ Հոնէնթէ իշխանը Փարիզ էր անցեալ շաբաթ, բայց ոչ Մ. Պուրթուալի հետ տեսակցեցաւ, ոչ ալ ուրիշ ու է նախարարի հետ: Վարչապետը հոն գնաց ուստ աղագականի մը կողմէ իր կնոջ թողուած Ֆրանսական կալուածի մը պատճառաւ:

—Միացեալ Նահանգներու նախորդ նախագահ Մր. Հէրիսըն եւ տիկին Տիմիք Նիւ Եորքի մէջ ամուսնացան ամսոյս Յին:

—Անցեալ շաբաթ Բրուսիոյ արքունեաց արարողապետ Պարոն Ֆոն Շրատէր եւ կայս. սենեկապան Հէր Ֆոն Հոցէ ատրճանակով մենամարտեցան: Առաջինը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ եւ յետոյ մեռաւ: Գերմանիոյ մէջ զգացումներն հետզհետէ կը զօրանան մենամարտի այս բարբարոսական սովորութեան դէմ:

—Փիլիպպեան Կղզիներուն Մանիլա կղզւոյն մէջ սոսկալի հրդեհ մը պատահեցաւ եւ 4,000 տուն այրեց: 30,000 անձինք անպատասպար մնացին:

—Եգիպտական բանակը ձեռնարկած է զօրաւոր ամրութիւններ կառուցանել Աքաշէի մէջ, Վատի Հալֆայէ 77 մղոն հեռու դէպ հարաւ: Այս երկու տեղերուն միջեւ գտնուած երկաթուղին ալ որ ժամանակաւ աւերուած էր Սուտանցոց ձեռամբ՝ հիմա կը նորոգուի: Աքաշէէ մինչեւ Տոնկուա 137 մղոն է, եւ Աքաշէէ մինչեւ Սիւարտա, այսինքն Սուտանցոց ամենէն հիւսիսային կայանը, միայն 35 մղոն: Կ'ըսուի թէ Սիւարտայի մէջ 4,000 եւ Տոնկուայի մէջ 10,000 Սուտանցի կայ:

—Իմացուած է թէ 80-100 Եւրոպացիներ սպաննուած են Մաթապէլներէն, շատը իրենց առանձին ագարակներուն մէջ յարձակում կրելով եւ մեղուելով: Մաթապէլներու մեծ խումբ մը երեք անգամ յարձակեցաւ Մր. Կիֆըրտի հրամանատարութեան ներքեւ գտնուած զօրաց փոքրիկ ջոկատի մը վրայ եւ ետ մղուեցաւ: Սակայն Մր. Կիֆըրտ վիրաւորուեցաւ եւ իր թիւն յետոյ ուսէն կտրուեցաւ: Անգղիական կառավարութիւնը պատրաստ է յաւելուածական զօրք զրկել Հարաւային Աֆրիկէ՝ եթէ հարկ ըլլայ, բայց կառավարիչ Սըր Հ. Ռոպինսոն տակաւին կը կարծէ թէ օգնական զօրաց պէտք չկայ:

—Ողիմպիական խաղերու հանդիսատես ըլլալու համար անցեալ շաբաթ շատեր գացին Աթէնքի նորակառոյց Սթատիոնը: Երկուշաբթի ասոնց թիւը 80,000 կը հաշուուէ: Նոյն օր Սթատիոնը ուղեւոր մը թագաւորին ընծայուեցաւ գահաժառանգ իշխանէն: Թագաւորն ընդունեց զայն յանուն աղգին, իր սքանչացումն յայտնելով չէնքին անգղական գեղեցկութեան վրայ: Այս առթիւ յատկապէս պատրաստուած երգ մը երգուեցաւ երաժիշտներու ստուար խումբի մը կողմէ, եւ յետոյ ըմբռնական մրցումներն սկսան: Ասոնք տեղի ունեցան ճիշդ հոն, ուր նմանօրինակ խաղեր տեղի կ'ունենային 2,000 տարի առաջ: Մրցումներուն մասնակցեցան Յոյներ, Ֆրանսացիներ, Անգղիացիներ, Ամերիկացիներ, Տանիւարքացիներ, Աւստրալիացիներ եւ շատ ուրիշ օտարազգիներ:

—Սթաթուրի Փարիզի թղթակիցը կ'ըսէ. «Հետզհետէ կը զօրանայ սա տպաւորութիւնը թէ Պուրթուալի դաշնին անկումը շատ հեռի չէ:» Դաշնիճը դիւանագիտական քանի մը սխալներ գործեց եւ իր ծայրայեղ արմատական գաղափարներու յարումը անհաճոյ է Ռուսիոյ: Ապրիլ 24ին Մատակաւարի ծախուց համար գումար մը յատկացնել պիտի առաջարկուի Մերակոյտին, եւ կ'անկալուի թէ այս առաջարկը պիտի մերժուի: Այն առեւն Մ. Պուրթուալ պիտի ուղէ որ Խորհրդարանը լուծուի եւ նոր ընտրութիւն կատարուի, բայց ատոր համար Մերակոյտին հաւանութիւնն հարկ է, եւ կը կարծուի թէ Մերակոյտն հաւանութիւն պիտի չտայ ցորչափ ժամանակ Մ. Պուրթուալ պաշտօնի վրայ մնալ:

—Փարիզի մէջ բաւական ուշադրութիւն գրաւեց Օր. Բոնէտոն որ կը յայտարարէ թէ իր մէջ օթեւանած է Գարբիէլ հրեշտակը եւ իր բերանով կը խօսի երբ ինք յափշտակութեան վիճակի մէջ կ'ըլլայ: Իր գուշակութեանց կամ յայտնութեանց մեծ մասը շատ ուշադրաւ ընտրութիւն ունի: Հրեշտակապետը կը դուշակէ թէ աշխարհի մէկ մեծ մասը պիտի կործանի երկնային պատուհանէ մը եւ թէ Ֆրանսա սոսկալի յեղափոխութեան մը նշաւակ պիտի ըլլայ:

Անշուշտ ողջամիտ մարդիկ խաբերայ կը նկատեն այս գուշակ օրիորդը:

— Գերմանիոյ կայսրը եւ կայսրուհին եւ իրենց երկու որդիները, գահաժառանգ Ֆրիտրիխ Վիլհելմ իշխան եւ Ալթէլ Ֆրիտրիխ իշխան, Վիլհելմ հասան երեքշաբթի առաւօտ: Երկաթուղւոյ կայարանին մէջ իրենց ընդ առաջ ելան Աւստրիոյ կայսրը, արքիդուստրներ եւ արքիդուստրներ: Գերմանիոյ կայս. ընտանիքը կառքով գնաց Հոֆպուրկ, ուր ընդունուեցան բարձրաստիճան պաշտօնատարներու եւ դահլիճի անդամոց կողմէ: Արքունեաց եւ պետութեան պաշտօնատարներուն Վիլհելմ կայսեր ներկայացուելէն ետքը, Ն. Կ. Վեհափառութիւնը եւ Վիթթորիա կայսրուհին այցելութիւն տուին Աւստրիոյ կայս. ընտանիքին անդամներուն եւ ճաշեցին գերմանական դեսպանատան մէջ: Գերմանիոյ վարչապետ Հոֆէնլոֆէ իշխանը կայս. ընտանիքին հետ ճաշեց: Վիլհելմ կայսրը, երբ պալատ վերադարձաւ, իր ներկայութեան ընդունեց Աւստրիոյ վարչապետ Պատէնի կոմսը եւ Հունգարիոյ վարչապետը, Պարոն Պանֆի: Ֆրանց Եոզէֆ կայսեր կողմէ չքասեղան մը տրուեցաւ: Ճաշէն ետքը Աւստրիոյ կայսրը եւ իր հիւրերը Օբերայի թատրոնը գացին: Ապա երկու վեհապետները Աւկուսթա Վիթթորիա կայսրուհւոյն ընկերակցութեամբ երկաթուղւոյ կայարանը գացին, ուր կայսրուհին իր երկու որդիներուն հետ կառախումբ մտաւ կէսգիշերէն երկու ժամ առաջ եւ դէպ ի Պերլին ուղեւորեցաւ: Ֆրանց Եոզէֆ կայսրը Գերմանիոյ գահաժառանգ իշխանը աւստրիական հեծելազօրաց գունդին Դէր վաշտին եւ անոր եղբայրը աւստրիական հետեւակազօրաց 34-րդ վաշտին տեղակալ հրամանատար անուանեց: Գերմանիոյ կայսրը օր մը եւս մնալով ի Վիլհելմ ներկայ եղաւ զօրահանդէսի մը, տեսակցեցաւ Կոլոլսովսքի կոմսին հետ եւ հրաւիրուեցաւ հացկերոյթի մը: Չորեքշաբթի երեկոյ շոգեկառքով ուղեւորեցաւ Քարլսրուհէ:

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆէրտինանտ իշխանը անցեալ շաբաթ օր իր ժամանակին մեծ մասը պտոյտով անցուց Պոլսոյ այլ եւ այլ կողմերը: Կիրակի առաւօտներկայ եղաւ Բերայի Սէն Լուի կաթոլիկ եկեղեցւոյ ժամերգութեանց, յետոյ այցելեց Նուրը Օսմանիյէ մզկիթը, Մեծ շուկայի Պէտէսթէնը եւ Մահմուտիաշայի մեծ բաղնիքը: Երեկոյին հացկերոյթ տուաւ Մեծ եպարքոսին, Ներքին գործոց նախարարին, բոլոր դեսպաններուն եւ իրենց առաջին քարտուղարներուն ու թարգմաններուն, եւ Օսմ. պետութեան քաղաքային եւ զինուորական կարգ մը բարձրաստիճան պաշտօնատարաց: Սեղանին վրայ իշխանը բաժակ առաջարկեց Վեհ. Սուլթանին կենացը: Երկուշաբթի Բ. Դուռը եւ դեսպանատունները գնաց հրաժեշտ առնելու: Երեքշաբթի իշխանին բնակարանին մէջ ի Դուռուհէյմէ մեծ հանդիսիւ տեղի ունեցաւ ընթերցումը կայս. Մէհմեդին, որով Ֆէրտինանտ առաջին անգամ իր ընտանիքին հետ: Ընթերցումէն ետքը իշխանը բանախօսութեամբ մը իր խորին շնորհակալիքն յայտնեց Վեհ. Սուլթանին բարեացակամութեան բազմաթիւ նշաններուն համար: Քիչ մը ետքը միւշի-րութեան համազգեստով եւ պալատական կառքով գնաց ուղղակի Երլաքի պալատը:

Իր շնորհակալութիւնն յայտնել Վեհ. Սուլթանին եւ հրաժեշտ առնել Ն. Կ. Վեհափառութեան: Կէսօրէն ետքը գնաց Տոլմապաղէ, անտի շոգեկառքով մը Սուլթանի շոգենաւը, որով ուղեւորեցաւ դէպ Օտեսոս: Սուլթանի ընկերացաւ Իշմէլ շոգենաւը: Պաշտօն շոգենաւն ալ գնաց անոր հետ մինչեւ Գալաթ: Օտեսոսայի մէջ կը սպասէ Սթ. Փեթրոսպուրկէ զրկուած կայս. կառախումբ մը որով իշխանը պիտի ուղեւորի ուսական մայրաքաղաքը: Մինչեւ Օտեսոս իշխանին կ'ընկերակցին Ահմէտ Ալի փաշա եւ միւս հիւրամեծարները: Օսմ. պաշտօնատար մ'ալ մինչեւ Սթ. Փեթրոսպուրկ պիտի երթայ: Հինգշաբթի հեռագիրն հաղորդեց թէ իշխանն Օտեսոս հասեր եւ անտի մեկնել է դէպ Սթ. Փեթրոսպուրկ:

— Անատոլի երկաթուղւոյն Էսկիշէր-Գոնեա գծին Ըլլընի հատուածը ամսոյս 20-ին պիտի բացուի եւ կառախումբերը պիտի բանին: Այսպէս երկաթուղին մնալու կը մօտենայ, վասն զի Ըլլըն վերջին կարեւոր տեղն է այս գծին վրայ: Երկու թեւերը գովելի կորովով յառաջ տարուեցաւ: Քանի մը ամսուան մէջ Քէօթահեա, Աֆիոն Գարահիսար, Ագլէիք եւ Ըլլըն մայրաքաղաքիս հետ հաղորդակցութեան մէջ դրուեցան երկաթուղիով:

— Անատոլի կարօտելոց կեդրոնական նպաստամատոյց յանձնաժողովը հանգանակութեան բաւական տոմս զրկեց արդէն նահանգային իշխանութեանց: Այդ տոմսերը չլրկած կեդրոնական յանձնաժողովը քանի մը նահանգներէ 60,000 դահ. չափ գումար մը ստացած էր ինպստ կարօտելոց: Էրզրումի տեղային իշխանութեանց խնդրանք անմիջապէս 100,000 դահ. պիտի բաշխուի Պայպուրթի գաւառակին մէկ քանի գիւղերու բնակիչներուն, որոնք ծանր կորուստներ կրած են անցեալ անկարգութիւններուն միջոցին: Գումարը, որ կանխաւ պիտի տրուի նահանգային գանձէն, ետքը պիտի վճարուի կեդրոնական նպաստամատոյց ժողովին կողմէ: Բոլորովին պիտի յատկացուի լծելու կենդանի, սերմնացու եւ երկրագործական գործիքներ գնելու, որով գիւղացիները պիտի կարենան վարուցան ընել եւ այս տարի հունձը մը ձեռք բերել: Բաշխուլու գործին վրայ պիտի հսկէ մասնաւոր յանձնախումբ մը:

— Պերլինի հնութեանց թանգարանին տնօրէն Հէր Հոման, որ Եփեսոսի մէջ կատարուած պեղումներու գործին կը հսկէր, մեռաւ Իզմիրի մէջ:

— Թղթակից մը Իզմիրէ Լէւանի Հէրալի կը գրէ թէ անցեալ երկու շաբաթներու միջոցին եղանակիս համար անսովոր ցուրտ մը տիրեց է Աֆիոն Գարահիսարի, Էօսէմիշի, Տէնիզլիի, Տինարի մէջ եւ ուրիշ տեղեր: Աֆիոնի արտերը, այգիները եւ բուսեղէններն ընդհանրապէս չկատուեցին:

— Թղթատարական եւ հեռագրական վարչութիւնը որոշեց որ երկաթուղւոյ այն կայարաններուն մէջ ուր չկայ նամակատուն՝ թղթատարական դրոշմներ ծախուին երկաթուղւոյ պաշտօնեաներէն, եւ ծախուած դրոշմներուն արժէքին հարիւրին 15-ը այդ պաշտօնեաներուն տրուի իրենց վարձը իրենց ծառայութեան:

— Թուրք թերթ մը կ'ըսէ թէ Անատոլի ընդհանուր քննիչ Շաքիր փաշա դիտել է որ Կ. պոլսոյ Միւլլիյէ վարժարանին քաղաքային բաժնին շրջանաւարտներուն կա-

ռավարչութեան ներքեւ գտնուող տեղերն աւելի յաջող են քան այն գաւառակները որ կը կառավարուին տեսական կրթութեան մը առաւելութիւնը չվայելած տեղականներու ձեռամբ: Մեծ եպարքոսը Շաքիր փաշայի թելադրութեամբ խնդրել է Կրթական նախարարութեան որ դիւրութիւններ ընծայուին Միւլլիյէ վարժարանին շրջանաւարտները գաւառներու եւ գաւառակներու կառավարիչ կարգելու եւ ուրիշ վարչային պաշտօններու կոչելու:

— Անցեալ շաբաթ օր խորվիյէ ընկերութեան Ֆէյոս շոգենաւով դէպ Հիճազ ուղեւորեցան քանի մը անձինք, որոնց պաշտօն տրուած է հսկել Մահմետականներու ուխտատեղիներուն առողջապահական կացութեան վրայ ուխտագնացութեան եղանակին մէջ, նաեւ մինչ ուխտաւորները ցամաք կ'ելլեն եւ կամ նաւ կը նստին:

— Ոստիկանութեան նախարարութեան հրահանգ տրուեցաւ մուրացկանութեան վերջ տալու նպատակաւ տնօրինութիւններ ընել: Հիւսն Համազգային Անկեանոցը պատրաստ է ընդունիլ ամէն այն մուրացիկներ, որ վատառողջութեան եւ հիւանդութեան պատճառաւ անկարող են իրենց ապրուստն հանել: Ուրիշ մուրացիկներու ներքի չէ մուրացկանութեան եւ անգործութեան դիմել:

— Յունաց պատրիարքարանը կայս. հրամանագրով արտօնուեցաւ իր կողմէ պատուիրակութիւն մը զրկել ի Մոսքուա Ջարին թագադրութեան առթիւ: Այդ պատուիրակութիւնը քիչ ատենէն պիտի մեկնի մայրաքաղաքէս:

— Կայսերական կառավարութիւնը ուրիշ պատուիրակներ ալ անուանեց վուլթով յառաջ մղելու համար առեւտրական նոր պայմանագրերու կնքումը, որուն համար բանակցութիւններ կ'ըլլան օտար պետութիւններու հետ:

— Պուլկարիոյ Կրթական նախարարութիւնը 7,000 ֆրանք զրկեց Բաղլրատի եւ Թոթրաքանի մահմետական դպրոցներուն:

— Չինուորական բարձրագոյն քննիչ յանձնաժողովին անդամներէն Ահմէտ փաշա եւս կայս. Էրաբուլ մը անդամ կարգուեցաւ այն յանձնաժողովին որուն պաշտօն տրուած է երթալ եւ Մերսինի, Սէլէֆքէի, Իսքէնդէրուհի, Սիւէտիյէի եւ Լաթաքիայի միջեւ գտնուած ծովեզերաց վրայ պահականոցներ եւ զօրանոցներ շինելու նպատակաւ հարկաւոր քննութիւններն ընել:

— Ֆրանսական կառավարութիւնը որոշել է խափանել Փարիզի մէջ հրատարակեալ ֆրանսերէն յաւելուածով Մէլլէթէն անուն թուրքերէն վասակար թերթը:

— Ուրբաթ պաշտօնապէս ծանուցուեցաւ թէ Սիմէյէ Լէոն, Աճէմ Արթին, Թէրզի Արքահամ եւ Յուկոք եւ Գէորգ եւ ուրիշ երկու անձինք, որ յանձնախումբ մը կազմելով սպառնական նամակներ զրկած էին ոստիկաններու ծանօթ վաճառականաց եւ դրամ խնդրած, գաղտնի ոստիկաններու ջանքով բռնուեցան եւ իրենց յանցանքը խոստովանելով արդարութեան յանձնուեցան:

ԳՐԱՄԱԿԱՆ			
Ապրիլ 6/18, 1896			
Գոնստիտե		22 23	
Բուսիլի երկաթուղի		143 75	
Թահիլլաթ ք Օսմանիյէ		89	
ԳՐԱՄԱԿԱՆ, Օսմ. ոսկին 100 է			
Մէհմեդիյէ	108 17	Ռուսիոյ բոլ	90
Մէթալիք	98	Շաբուլէս	87 32
Պէշիք	103 20	Գրիմից	54 10
Ալթըլէք	103	Անգլ. ոսկի	140 20
Մանր արծաթ	103	Մանիթ թղթ.	8 53

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ
Ի ՏՊԱՐԱՆԻ Ա. ՅԱՊՈՒ ՊՅՈՒՆԵԱՆ
Ֆինանսներու Եւրոպ. Ամերիկաց Խան